

BIJLAGENDOCUMENT

Behoort bij Faunabeheerplan Winterganzen Fryslân 2023

- BIJLAGE 1   Wettelijk en beleidsmatig kader
- BIJLAGE 2   Verspreiding en aantalsontwikkeling winterganzen
- BIJLAGE 3   Werkgebied FBE Fryslân
- BIJLAGE 4   Schadehistorie winterganzen Fryslân en getroffen maatregelen
- BIJLAGE 5   Overzicht maatwerkafspraken winterganzen per gebied

1 BIJLAGE 1. WETTELIJK EN BELEIDSMATIG KADER

1.1 Algemeen

In dit document worden de juridische en beleidsmatige kaders weergegeven zoals deze ten tijde van het vaststellen van dit Faunabeheerplan gelden. Daarbij worden alleen die delen uit Wet, Besluit, Regeling of provinciale verordening aangehaald die eisen stellen aan dit faunabeheerplan.

In de Wet natuurbescherming (Wnb) is omschreven wat de wetgever verwacht van een faunabeheerplan:

- Een faunabeheerplan beschrijft het duurzaam beheer van populaties van in het wild levende dieren, de bestrijding van schadeveroorzakende dieren door grondgebruikers en de uitoefening van de jacht.
- Er wordt ingezet op een planmatige en samenhangende regionale aanpak. De uitvoering daarvan dient dan ook te geschieden overeenkomstig dit (door het bestuur van de FBE vastgestelde en door GS goedgekeurde) faunabeheerplan.
  - Ten behoeve van een planmatige en doelmatige aanpak van het faunabeheer wordt het faunabeheerplan onderbouwd door trendtellingen van de populaties van in het wild levende dieren in het gebied waarop het faunabeheerplan van toepassing is.
  - Onderdeel van het faunabeheerplan zijn passende en doeltreffende maatregelen ter voorkoming en bestrijding van schade, aangericht door in het wild levende dieren.

Volgens de Memorie van Toelichting van de Wet natuurbescherming¹ dient een faunabeheerplan onder andere gericht te zijn op een duurzame instandhouding van de betreffende populaties, tegen de achtergrond van een natuurlijke omvang van die populaties en de draagkracht van de biotoop, zowel op de korte als op de lange termijn.

Het faunabeheerplan levert onderbouwing voor het gebruik maken van een vrijstelling voor schadebestrijding, de verlening van ontheffingen voor faunabeheer en de uitoefening van de jacht.

Bescherming van dieren en planten

Een faunabeheerplan heeft vanzelfsprekend een directe relatie met het beschermingsregime zoals dat in de Wnb is opgenomen.

Alle van nature in Nederland voorkomende vogels zijn beschermd onder het beschermingsregime zoals dat in de Vogelrichtlijn is vastgelegd. Bescherming wil overigens niet zeggen dat elk dier of elke plant onberoerd moet blijven. Bescherming heeft vooral als doel om risico's te voorkomen voor de staat van instandhouding van populaties van de betreffende soorten of, in bepaalde gevallen, de staat van instandhouding te verbeteren.

Uiteindelijk doel is om de afname van de biodiversiteit binnen de EU te stoppen en zo mogelijk weer te verbeteren. Om dit te bereiken wordt aan de lidstaten de verplichting opgelegd om zorg te dragen voor de gunstige staat van instandhouding van de soorten en, als deze gunstige staat onder druk staat, maatregelen te nemen deze in stand te houden of zo mogelijk te verbeteren.

---

¹ Tweede Kamer, vergaderjaar 2011–2012, 33 348, nr. 3 blz. 164

Zo lang aan deze voorwaarde wordt voldaan is het op grond van de Vogelrichtlijn mogelijk om te bepaalde soorten te bejagen (benuttingsjacht) en om vogels te vangen of te doden indien deze schade of risico's veroorzaken aan een aantal limitatief genoemde belangen.

De Wnb bevat een limitatieve opsomming van economische, ecologische, veiligheids- of volksgezondheidsbelangen op grond waarvan PS (bij verordening) of GS (bij opdracht of ontheffing) kunnen toestaan diersoorten te bestrijden of populatiebeheer toe te passen.

Handelingsruimte grondgebruiker bij dreigende faunaschade

Tegenover het beschermingsregime van soorten staat ook het recht van de grondgebruiker om op te treden ingeval beschermde diersoorten schade veroorzaken aan zijn eigendommen of economische belangen. Ook bij dreigende schade kan de grondgebruiker optreden om onnodige schade te voorkomen.

Alleen wanneer een grondgebruiker door wettelijke beperkingen niet in staat is om maatregelen tegen schade te treffen, voorziet de wetgever er in dat hij dan hiervoor bij de overheid (provincie) een schadevergoeding (of tegemoetkoming in schade) kan claimen.

Het leidend principe is dat het de grondgebruiker niet wordt toegestaan om soorten te verjagen of te doden als deze:

- strikt beschermd zijn en
- daarbij ook nog eens kwetsbaar zijn voor de gevolgen van de handelingen ter voorkoming of bestrijding van schade. Onder kwetsbaar wordt verstaan dat de handelingen een risico kunnen vormen voor de staat van instandhouding.

Vrijstellingen primair instrument bij schadebestrijding

In de Flora- en faunawet is voor het eerst een planmatige en gebiedsgerichte aanpak van het beheer geïntroduceerd, in de vorm van faunabeheereenheden, faunabeheerplannen en daarop gebaseerde provinciale ontheffingen. Onder de Flora- en faunawet was het nog niet noodzakelijk om een vrijstelling te onderbouwen in een faunabeheerplan. De Wet natuurbescherming schrijft zo'n onderbouwing wel voor.

De teksten van de artikelen 3.15 en 3.17 van de Wnb wijzen er op dat wetgever er voor heeft gekozen om voor schade aan gewassen het vrijstellingsinstrument als belangrijkste instrument te introduceren. Er zijn vrijstellingsmogelijkheden geschapen in relatie tot de verboden die gelden voor soortbescherming en in relatie tot (mogelijke) vergunningplicht vanwege gebiedsbescherming (Natura 2000). Dit met het oog op beperking van maatschappelijke en administratieve kosten en lasten. Ook de provincie geeft om deze reden de voorkeur aan het verlenen van vrijstelling. Handelingen op basis van een vrijstelling moeten worden uitgevoerd overeenkomstig een door Gedeputeerde Staten goedgekeurd faunabeheerplan. Het Faunabeheerplan zal de grondgebruiker de nodige flexibiliteit en ruimte bieden om schade en risico's voor gewassen of gronden te beperken. Zie ook de Memorie van Toelichting van de Wnb: 'Voor schadebestrijding geldt dat de faunabeheerplannen ruimte moeten laten voor grondgebruikers om flexibel te reageren op het optreden van schade'.²

---

² Tweede Kamer, vergaderjaar 2011–2012, 33 348, nr. 3 blz. 165

1.2 De Vogelrichtlijn en het beschermingskader ganzen

De Vogelrichtlijn richt zich op het behoud van de vogelstand en verbiedt activiteiten die vogels direct bedreigen, zoals het opzettelijk doden of vangen van vogels, de vernietiging van hun nesten en het wegnemen van hun eieren. De richtlijn erkent de jacht op een per lidstaat limitatieve lijst vogelsoorten als een legitieme activiteit en biedt een uitgebreid systeem om er voor te zorgen dat de (benuttings)jacht duurzaam wordt uitgevoerd. Dit omvat de voorwaarde dat trekvogels niet worden bejaagd in de periode van de trek richting de noordelijke broedgebieden.³ Voor schadebestrijding geldt deze voorwaarde niet.

De richtlijn biedt de lidstaten de mogelijkheid af te wijken van de beschermingsmaatregelen wanneer vogelsoorten schade toebrengen aan gewassen, vee en dieren of een gevaar vormen voor de volksgezondheid of de veiligheid in het luchtverkeer. Daarbij wordt de (benuttings)jacht gezien als een eerste maatregel in geval een soort mogelijk schade veroorzaakt (dreigende schade) aan economische belangen zoals gewassen. Via artikel 9 staat de Richtlijn daarnaast nog een ruime afwijking van het algemene beschermingsregime toe.

Nederland heeft er voor gekozen om de jacht op ganzensoorten niet te openen. Dit betekent dat ganzen enkel mogen worden gedood onder specifieke voorwaarden en beperkingen, in geval er daarvoor een wettelijk belang bestaat. Dit is zo opgenomen in de Wet natuurbescherming. Daarbij moeten een aantal voorwaarden in acht worden genomen. Bestrijding van vogels mag bijvoorbeeld niet met gebruik van zogenaamde 'niet selectieve' middelen. Er moet zekerheid bestaan dat enkel en alleen de juiste vogelsoorten daadwerkelijk gedood worden. Verder moet er zekerheid zijn dat er niet onnodig (te) grote aantallen vogels worden gedood.

Uit de Vogelrichtlijn vloeit voort dat, bij schade van enige omvang, eerst bepaald moet worden of 'niet dodelijke' maatregelen het probleem kunnen oplossen of voorkomen. Deze maatregelen moeten redelijkerwijs uitvoerbaar zijn en voor de betreffende situatie effectief zijn. Zijn deze maatregelen niet afdoende, of niet redelijkerwijs haalbaar, en blijft schade optreden, dan kan worden ingegrepen door middel van afschot of wegvangen.

In de Vogelrichtlijn staat dat afwijken van het beschermingsregime in het belang van het voorkomen van schade aan gewassen alleen mag in geval van 'belangrijke' schade. Het bevoegd gezag heeft een zekere beleidsvrijheid in het bepalen wat belangrijke schade is en in het bepalen of sprake is van een concrete dreiging daarvan. Ook bestaat er een zekere beleidsvrijheid in het bepalen wanneer er sprake is van 'geen andere bevredigende oplossing'.

Het beschermingskader van ganzen is een samenspel van het Nederlands wettelijke kader en de eisen die voortvloeien uit met name de Vogelrichtlijn. Daarbij moet het bevoegd gezag zo nodig maatregelen treffen om risico's voor de staat van instandhouding te voorkomen en ervoor zorgen dat de leefgebieden van de ganzen niet in omvang en kwaliteit achteruitgaan. Op grond van de Vogelrichtlijn dienen lidstaten zogenaamde Special Protected Areas (SPA's) aan te wijzen voor de vogelsoorten van Bijlage 1 en trekkende vogelsoorten. Dit is in Nederland gedaan onder de titel Natura 2000-gebieden, waaronder zowel Vogelrichtlijngebieden als Habitatrichtlijngebieden vallen. De brandgans is een trekkende vogelsoort én staat op Bijlage 1 van de richtlijn. Kolgans en grauwe gans staan niet op Bijlage 1.

---

³ Artikel 7 lid 4 Vogelrichtlijn

Extra verplichtingen tot aanwijzing van foerageer- of rustgebieden buiten de Vogelrichtlijngebieden zijn er niet. Wel zijn lidstaten verplicht om, indien dat nodig wordt geacht, buiten de aangewezen beschermingszones te zorgen dat de leefgebieden aldaar niet onnodig verslechteren. De provincie Fryslân draagt er zorg voor dat er voldoende (rust- en foerageer) gebieden zijn voor de 'geregeld voorkomende ganzen'. Hiermee wordt o.a. geborgd dat er voldoende uitwijkmogelijkheden zijn voor de ganzen ingeval verjaging of afschot van ganzen noodzakelijk is ter voorkoming van belangrijke schade aan gewassen.

1.3 Staat van Instandhouding

De Europese Vogelrichtlijn en Habitatrictlijn leggen de lidstaten verplichtingen op om een gunstige/veilige staat van zowel habitattypen als soorten te behouden of te herstellen. In de Vogelrichtlijn is de staat van instandhouding niet gedefinieerd. In de Wnb is voor staat van instandhouding de definitie van de Habitatrictlijn ook van toepassing verklaard op vogels. De staat van instandhouding wordt vastgesteld aan de hand van de status en trend in populatie, verspreiding en kwaliteit van het leefgebied.⁴

Lidstaten moeten op grond van artikel 12 van de Vogelrichtlijn elke drie jaar aan de Europese Unie rapporteren over de genomen maatregelen. Later is afgesproken dat iedere zes jaar het nationale rapport wordt aangevuld met kort- en langjarige trends in termen van populatieomvang en verspreiding. De meest recente rapportage is uitgevoerd in 2019 (Adams e.a. z.j.). Voor deze rapportage dienen de provincies te zorgen voor een adequate verslaglegging richting het Ministerie van LNV over de genomen maatregelen. De FBE zorgt er daarbij voor dat via het aanleveren van juiste data aan de provincie, deze kan voldoen aan haar rapportageverplichtingen aan het Rijk en deze vervolgens aan de Europese Unie.

Voor afwijkingen van het beschermingsregime van vogels is het een wettelijke voorwaarde dat de afwijking niet leidt tot verslechtering van de staat van instandhouding op landelijk en provinciaal niveau.

1.4 Wet natuurbescherming

Op 1 januari 2017 is de Wet natuurbescherming (Wnb) in werking getreden. De Wnb is de wet die onder andere de bescherming van in het wild levende dieren regelt. De Wnb stelt daarbij regels aan jacht, schadebestrijding en populatiebeheer.

1.4.1 Eisen aan een faunabeheerplan

Over faunabeheerplannen stelt de Wnb in artikel 3.12 het volgende:

Lid 1. [...] Het duurzaam beheer van populaties van in het wild levende dieren, de bestrijding van schadeveroorzakende dieren door grondgebruikers en de uitoefening van de jacht geschieden overeenkomstig het faunabeheerplan.

Lid 4. Onderdeel van het faunabeheerplan zijn passende en doeltreffende maatregelen ter voorkoming en bestrijding van schade aangericht door in het wild levende dieren.

---

⁴ Artikel 1 lid 1 Wet natuurbescherming

Lid 5. Ten behoeve van een planmatige en doelmatige aanpak van het faunabeheer wordt het faunabeheerplan onderbouwd door trendtellingen van de populaties van in het wild levende dieren in het gebied waarop het faunabeheerplan van toepassing is.

Lid 6. Alvorens een faunabeheerplan vast te stellen, hoort de faunabeheereenheid de binnen haar werkgebied werkzame wildbeheereenheden over de inhoud van het plan.

Lid 7. Het faunabeheerplan behoeft de goedkeuring van Gedeputeerde Staten van de provincie waarin de faunabeheereenheid werkzaam is.

Verder is in lid 9 van artikel 3.12 opgenomen dat Provinciale staten (hierna te noemen: PS) bij verordening regels stellen waaraan in hun provincie werkzame faunabeheereenheden en de door de faunabeheereenheid vastgestelde faunabeheerplannen dienen te voldoen. Deze regels kunnen betrekking hebben op:

- a. de omvang en begrenzing van het werkgebied van de faunabeheereenheid;
- b. de aard, omvang en noodzaak van de op grond van het faunabeheerplan te verrichten handelingen waarvoor een ontheffing als bedoeld in artikel 3.17 wordt verleend of waartoe opdracht wordt verleend op grond van artikel 3.18;
- c. de wijze waarop en de perioden waarin de handelingen, bedoeld in onderdeel b worden verricht;
- d. de vertegenwoordiging van maatschappelijke organisaties als bedoeld in het tweede lid in het bestuur van de faunabeheereenheid.

Voor de Verordening Wet natuurbescherming Fryslân 2017 wordt verwezen naar paragraaf 1.6. Ook het Besluit natuurbescherming (hierna: Bnb) bevat enkele onderdelen waarmee ten behoeve van onderhavig Faunabeheerplan rekening gehouden moet worden.

1.4.2 Voorwaarden aan een vrijstellingsbesluit

Van de verboden als opgenomen in artikel 3.1 Wnb kunnen GS ontheffing verlenen, respectievelijk PS via de Verordening vrijstelling verlenen (artikel 3.3 Wnb). Voor de 'winterganzen' in Fryslân geldt de door PS verleende vrijstelling zoals vastgelegd in de provinciale verordening.

Afweging bij besluitvorming

Vanuit hun bevoegdheid om vrijstelling te verlenen voor het vangen, het doden of het aantasten van verblijfplaatsen van vogelrichtlijnsoorten dienen PS een afweging te maken of de maatregel of handeling gevolgen kan hebben op de (gunstige) staat van instandhouding. Het verdient de voorkeur dat PS dit pas vastleggen in een verordening nadat in een goedgekeurd faunabeheerplan is onderbouwd of bepaalde maatregelen, handelingen of middelen passen binnen de kaders van wet- en regelgeving. Verder dient voorafgaand aan het besluit een overweging hebben plaatsgevonden of andere bevredigende maatregelen niet tot hetzelfde resultaat kunnen leiden.

Wettelijk belang

De vrijstelling voor het doden van ganzen is verleend aan grondgebruikers ter voorkoming van belangrijke schade aan gewassen.

Afweging of de maatregelen niet leiden tot verslechtering van de staat van instandhouding van de desbetreffende soorten.

Bij het vaststellen van de Verordening Wet natuurbescherming Fryslân hebben PS de afweging gemaakt dat de gunstige staat van instandhouding van de grauwe gans, kolgans en brandgans niet in het geding is en dat de vrijstelling – binnen de beperkingen en maximaal te doden aantallen dieren – niet tot gevolg kan hebben dat de gunstige staat van instandhouding van de soorten in het geding kan komen. Zie o.a. de toelichting bij de provinciale verordening.

Andere bevredigende oplossing

De wet zegt niet dat deze ‘andere bevredigende oplossing’ ook eerst moet zijn ingezet en ook niet dat moet zijn aangetoond dat de andere oplossing niet tot gewenst resultaat zal leiden, alvorens kan worden overgegaan tot het nemen van een besluit. Er moet enkel worden vastgesteld dat ‘er geen andere bevredigende oplossing bestaat’. Dit houdt derhalve in dat bij het verlenen van een vrijstelling het bevoegd gezag (hier PS) moeten hebben meegewogen of en zo ja er alternatieve oplossingen bestaan en hebben afgewogen of met deze alternatieve oplossingen het beoogde doel (het voorkomen van belangrijke schade aan gewassen) ook kan worden bereikt.

Bij het nemen van het besluit tot vrijstelling hebben PS overwogen dat er geen andere bevredigende oplossing is dan het verjagen van de ganzen van schadepercelen naar foerageergebieden, waarbij doden via ondersteunend afschot is toegestaan. Aan deze overweging ligt onder andere de in 2017 uitgevoerde evaluatie van het ganzenbeleid ten grondslag. Hieruit volgt dat enkel het inzetten van preventieve middelen of methoden niet tot bevredigend resultaat zal leiden.

Eisen aan het besluit

De Wet stelt verder dat in een vrijstellingsbesluit in elk geval voorschriften worden opgenomen, onderscheidenlijk regels worden gesteld, over:

- a. de middelen, installaties of methoden voor het vangen of doden, waarbij enkel het gebruik wordt toegestaan van bij algemene maatregel van bestuur aangewezen middelen, installaties of methoden;
- b. de tijd en plaats waarvoor de ontheffing of vrijstelling geldt, en
- c. de wijze waarop het risico voor het behoud van de vogelstand wordt beperkt.

In de provinciale verordening is opgenomen dat voor het doden (verjagen met ondersteunend afschot) het gebruik van het geweer is toegestaan, al vanaf een half uur voor zonsopgang. Tevens is in de verordening opgenomen dat de tijd voor het doden van ganzen eindigt om 12:00 uur. Andere beperkingen zijn dat de vrijstelling niet geldt op bepaalde locaties (foerageergebieden en rustgebieden⁵) of op locaties waar geen sprake is van kwetsbaar gewas, nieuw ingezaaid grasland of percelen met overjarig gras en doorgezaaid gras. Voor de complete afweging wordt verwezen naar de inhoud van de provinciale verordening en de bijbehorende toelichting.

Voor zover dit op grond van de provinciale verordening is voorgeschreven worden de onderwerpen zoals hiervoor geschetst verder uitgewerkt en beschreven in de volgende hoofdstukken van dit plan.

1.5 Beleid provincie Fryslân

Hiervoor is reeds verwezen naar het Friese ganzenbeleid. Dit ganzenbeleid is vastgelegd in de uitvoeringsnotitie ‘De Fryske Guozzenoanpak 2017-2020’ en is door Gedeputeerde Staten van Fryslân

---

⁵ Slaapplaatsen vallen onder rustgebieden

in aangescherpte vorm vastgesteld op 18 april 2017 en door Provinciale Staten van Fryslân op 12 juli 2017. PS hebben op 27 februari 2019 De Fryske Guozzenoanpak verlengd tot en met 2023. In het beleid zijn de provinciale doelstellingen vastgelegd omtrent de bescherming van ganzen tezamen met de bescherming van de belangen van de grondgebruikers. Het beleid bevat daarnaast enkele kaders waar ook in dit Faunabeheerplan rekening mee moet worden gehouden. Voor informatie over het beleid, de toelichting en achtergronden wordt verwezen naar <https://www.fryslan.frl/ganzen>.

Vooraf de populaties van de brand- en grauwe gans veroorzaakten steeds meer schade. In 2014 is de brandgans voor het eerst opgenomen als soort die in Fryslân mag worden geschoten bij het verjagen met ondersteunend afschot. De brandgans neemt in aantallen sterk toe en veroorzaakt nu een groot deel van de gewasschade. Daarnaast zijn er stevige beschermende maatregelen genomen, o.a. door de instelling van foerageergebieden en zogenaamde soortspecifieke foerageergebieden, waar de ganzen rust krijgen en niet verjaagd mogen worden. Zie voor de resultaten van de Evaluatie: [https://friesland.databank.nl/report/Fryske guozzenoanpak evaluaasje 2017.pdf](https://friesland.databank.nl/report/Fryske_guozzenoanpak_evaluasje_2017.pdf) .

1.6 Verordening Wet natuurbescherming Fryslân 2017

In de provinciale verordening worden de doelstellingen en de reikwijdte weergegeven waaraan een faunabeheerplan binnen Fryslân dient te voldoen:

Artikel 3.1

- Het faunabeheerplan is gericht op een duurzaam beheer van in het wild levende diersoorten alsmede op de bestrijding van schadeveroorzakende dieren en de uitoefening van de jacht.
- Bij het duurzaam beheer wordt rekening gehouden met de effecten van de voorgenomen handelingen op de populatiegrootte, het habitatgebruik en de staat van instandhouding van de beschreven soorten gedurende de planperiode.

Artikel 3.2

Onverminderd het bepaalde in Artikel 3.12, derde lid, van de wet heeft een faunabeheerplan betrekking op een oppervlakte van ten minste 5.000 hectare.

Artikel 3.3

De geldigheidsduur van een faunabeheerplan bedraagt ten hoogste vijf jaren. Gedeputeerde staten kunnen op verzoek van de faunabeheereenheid de in het eerste lid genoemde termijn met maximaal 24 maanden verlengen. Wijziging van een faunabeheerplan behoeft goedkeuring van Gedeputeerde Staten.

In de provinciale verordening worden door PS een aantal eisen aan een faunabeheerplan gesteld. Hieronder worden deze (samengevat) weergegeven. Daar onderhavig faunabeheerplan enkel betrekking heeft op het voorkomen van schade aan gewassen zijn alleen de eisen opgenomen die hierop van toepassing zijn.

Artikel 3.4

Een faunabeheerplan bevat ten minste:

- a) een beschrijving van het werkgebied van de Faunabeheereenheid en een duidelijke afbakening met de gebieden of locaties waarover het werkgebied van de faunabeheereenheid zich niet uitstrekt,

inclusief het leefgebied van soorten als bedoeld in artikel 3.12, derde lid, van de wet waarop het plan mede betrekking heeft;

b) een kaart waarop de begrenzing van het gebied waarop het faunabeheerplan betrekking heeft is aangegeven;

c) kwantitatieve gegevens over de populatie van de diersoorten ten aanzien waarvan een duurzaam beheer of schadebestrijding noodzakelijk wordt geacht, gebaseerd op trendtellingen, met inbegrip van gegevens over de aanwezigheid van de populaties in het betrokken gebied gedurende het jaar.

Gedeputeerde Staten kunnen nadere regels stellen met betrekking tot de in een faunabeheerplan op te nemen gegevens.

Artikel 3.5

Onverminderd het bepaalde in Artikel 3.4 bevat het faunabeheerplan inzake populatiebeheer en schadebestrijding van diersoorten ten minste:

- een onderbouwing van de noodzaak van schadebestrijding, waaronder een onderbouwde verwachting van de mate waarin belangen als bedoeld in artikel 3.3, vierde lid, onderdeel b, onder 1 tot en met 4, artikel 3.8, vijfde lid, onderdeel b, onder 1 tot en met 3 en artikel 3.10, tweede lid, onderdeel b tot en met h, van de wet zouden worden geschaad indien niet tot schadebestrijding zou worden overgegaan;

- per diersoort en gewas een beschrijving van de aard en omvang van de getaxeerde schade in de vijf jaren voorafgaand aan de periode waarop het faunabeheerplan betrekking heeft, onderverdeeld naar de verschillende wildbeheereenheden;

- per diersoort:

- 1°. een beschrijving van de handelingen die in de vijf jaren voorafgaand aan de periode waarop het faunabeheerplan betrekking heeft zijn verricht om schade te voorkomen of te beperken, waaronder het naar soort onderscheiden aantal gedode dieren;

- 2°. een beschrijving van het effect van de in het vorige lid bedoelde uitgevoerde handelingen, voor zover kwantitatieve gegevens beschikbaar zijn;

- 3°. een beschrijving en onderbouwing van de aard en de noodzaak van maatregelen of handelingen ter voorkoming of beperking van schade, alsmede een beschrijving van de locaties waar en de perioden in het jaar waarin deze plaats dienen te vinden;

- 4°. een beschrijving van het verwachte effect van de voorgenomen maatregelen en handelingen.

Indien de handeling doden met het geweer als maatregel noodzakelijk wordt geacht, een beschrijving waarom inzet van preventieve maatregelen, alternatieve handelingen of handelwijzen naar verwachting niet tot een bevredigend resultaat zullen lijden.

Zoals met name uit artikel 3.4 en 3.5 volgt dient in dit Faunabeheerplan een aantal beschrijvingen te zijn opgenomen.

Voor de onderwerpen 'noodzaak van schadebestrijding' en 'aard en noodzaak van maatregelen of handelingen ter voorkoming van schade' dient in dit plan, naast een beschrijving, een onderbouwing te zijn opgenomen op grond waarvan grondgebruikers gebruik kunnen maken van de door PS verleende vrijstelling.

Er zijn door GS geen aanvullende eisen gesteld waaraan dit Faunabeheerplan dient te voldoen.

1.7 Verwijzingstabel tussen Faunabeheerplan en eisen Wnb en Verordening

In onderstaande tabel is weergegeven in welk hoofdstuk van het Faunabeheerplan of in welke bijlage de in de Wet en de provinciale verordening opgenomen vereisten aan een Faunabeheerplan zijn terug te vinden.

Wet natuurbescherming

Tekst artikel	Invulling in Verordening Wet natuurbescherming Fryslân 2017 of Faunabeheerplan
<p>Artikel 3.3 Wnb Lid 4 <i>Een ontheffing of een vrijstelling wordt uitsluitend verleend, indien is voldaan aan elk van de volgende voorwaarden:</i> <i>a. er bestaat geen andere bevredigende oplossing;</i></p>	Zie Verordening Wet natuurbescherming Fryslân 2017
<p><i>b. zij is nodig:</i> <i>1°. in het belang van de volksgezondheid of de openbare veiligheid;</i> <i>2°. in het belang van de veiligheid van het luchtverkeer;</i> <i>3°. ter voorkoming van belangrijke schade aan gewassen, vee, bossen, visserij of wateren;</i> <i>4°. ter bescherming van flora of fauna</i></p>	De vrijstelling is verleend ter voorkoming van belangrijke schade aan gewassen. Zie verordening
<p><i>c. de maatregelen leiden niet tot verslechtering van de staat van instandhouding van de desbetreffende soort.</i></p>	Zie overwegingen bij verordening en aanvullend bijlage 2 en paragraaf 4.2.5 Faunabeheerplan.
<p>Lid 5 <i>In een ontheffing, onderscheidenlijk vrijstelling worden in elk geval voorschriften opgenomen, onderscheidenlijk regels gesteld, over:</i> <i>a. de middelen, installaties of methoden voor het vangen of doden, waarbij enkel het gebruik wordt toegestaan van bij algemene maatregel van bestuur aangewezen middelen, installaties of methoden;</i></p>	Zie verordening en aanvullend paragraaf 4.2.4 Faunabeheerplan
<p><i>b. de tijd en plaats waarvoor de ontheffing of vrijstelling geldt, en</i> <i>c. de wijze waarop het risico voor het behoud van de vogelstand wordt beperkt.</i></p>	Zie verordening en aanvullend bijlage 3, hoofdstuk 2 en hoofdstuk 4 Faunabeheerplan
<p>Artikel 3.12 Wnb</p>	
<p>Lid 4 <i>Onderdeel van het faunabeheerplan zijn passende en doeltreffende maatregelen ter voorkoming en bestrijding van schade aangericht door in het wild levende dieren.</i></p>	Zie met name hoofdstuk 4
<p>Lid 5 <i>Ten behoeve van een planmatige en doelmatige aanpak van het faunabeheer wordt het faunabeheerplan onderbouwd door trendtellingen van de populaties van in het wild levende dieren in het gebied waarop het faunabeheerplan van toepassing is.</i></p>	Zie bijlage 2
<p>Lid 9 <i>Provinciale staten stellen bij verordening regels waaraan in hun provincie werkzame</i></p>	Zie hoofdstuk 5 van de verordening

<p><i>faunabeheereenheden en de door de faunabeheereenheid vastgestelde faunabeheerplannen voldoen.</i></p> <p><i>Deze regels kunnen in elk geval betrekking hebben op:</i></p> <p><i>a. de omvang en begrenzing van het werkgebied van de faunabeheereenheid;</i></p> <p><i>b. de aard, omvang en noodzaak van de op grond van het faunabeheerplan te verrichten handelingen waarvoor een ontheffing als bedoeld in artikel 3.17 wordt verleend of waartoe opdracht wordt verleend op grond van artikel 3.18;</i></p> <p><i>c. de wijze waarop en de perioden waarin de handelingen, bedoeld in onderdeel b worden verricht [...].</i></p>	
---	--

Verordening Wet natuurbescherming Fryslân 2017

Tekst artikel	Invulling in Faunabeheerplan
<p>§ 3.1 Doelstelling en reikwijdte faunabeheerplan</p> <p>Artikel 3.1</p> <p>Lid 1. <i>Het faunabeheerplan is gericht op een duurzaam beheer van in het wild levende diersoorten alsmede op de bestrijding van schadeveroorzakende dieren en de uitoefening van de jacht.</i></p>	<p>Bij winterganzen gaat het uitsluitend om bestrijding van schadeveroorzakende ganzensoorten.</p>
<p>Lid 2. <i>Bij het duurzaam beheer wordt rekening gehouden met de effecten van de voorgenomen handelingen op de populatiegrootte, het habitatgebruik en de staat van instandhouding van de beschreven soorten gedurende de planperiode.</i></p>	<p>Zie hoofdstuk 4 en 5.</p>
<p>Artikel 3.3</p> <p>Lid 1. <i>De geldigheidsduur van een faunabeheerplan bedraagt ten hoogste vijf jaren.</i></p> <p>Lid 2. <i>Gedeputeerde staten kunnen op verzoek van de faunabeheereenheid de in het eerste lid genoemde termijn met maximaal 24 maanden verlengen.</i></p> <p>Lid 3. <i>Wijziging van een faunabeheerplan behoeft goedkeuring van Gedeputeerde Staten.</i></p>	<p>De geldigheidsduur van dit Faunabeheerplan is 2023-2024.</p>
<p>§ 3.3 Eisen aan een faunabeheerplan</p> <p>Artikel 3.4</p> <p>Lid 1. <i>Een faunabeheerplan bevat ten minste:</i></p> <p><i>a. een beschrijving van het werkgebied van de faunabeheereenheid en een duidelijke afbakening met de gebieden of locaties waarover het werkgebied van de faunabeheereenheid zich niet uitstrekt, inclusief het leefgebied van soorten als bedoeld in artikel 3.12, derde lid, van de wet waarop het plan mede betrekking heeft;</i></p> <p><i>b. een kaart waarop de begrenzing van het gebied waarop het faunabeheerplan betrekking heeft is aangegeven;</i></p>	<p>Zie bijlage 3 en hoofdstuk 2</p>
<p><i>c. kwantitatieve gegevens over de populatie van de diersoorten ten aanzien waarvan een duurzaam beheer of schadebestrijding noodzakelijk wordt geacht, gebaseerd</i></p>	<p>Zie bijlage 2</p>

<i>op trend-tellingen, met inbegrip van gegevens over de aanwezigheid van de populaties in het betrokken gebied gedurende het jaar.</i>	
<i>Lid 2. Gedeputeerde staten kunnen nadere regels stellen met betrekking tot de in een faunabeheerplan op te nemen gegevens.</i>	Er zijn geen nadere regels gesteld.
Artikel 3.5	
<i>Lid 1. Onverminderd het bepaalde in artikel 3.4 bevat het faunabeheerplan inzake populatiebeheer en schadebestrijding van diersoorten ten minste:</i>	Zie hoofdstuk 3 en 4.
<i>a. een onderbouwing van de noodzaak van schadebestrijding, waaronder een onderbouwde verwachting van de mate waarin belangen als bedoeld in artikel 3.3, vierde lid, onderdeel b, onder 1 tot en met 4, [...] van de wet zouden worden geschaad indien niet tot schadebestrijding zou worden overgegaan;</i>	Zie hoofdstuk 3 en bijlage 4
<i>b. per diersoort en gewas een beschrijving van de aard en omvang van de getaxeerde schade in de vijf jaren voorafgaand aan de periode waarop het faunabeheerplan betrekking heeft, onderverdeeld naar de verschillende wildbeheereenheden;</i>	Ad c.1 en 2: Zie hoofdstuk 2 en bijlage 4 Ad c.3. Zie hoofdstuk 2, 4 en 4 Ad c. 4. Zie hoofdstuk 4
<i>c. per diersoort:</i> <i>1°. een beschrijving van de handelingen die in de vijf jaren voorafgaand aan de periode waarop het faunabeheerplan betrekking heeft zijn verricht om schade te voorkomen of te beperken, waaronder het naar soort onderscheiden aantal gedode dieren;</i> <i>2°. een beschrijving van het effect van de in het vorige lid bedoelde uitgevoerde handelingen, voor zover kwantitatieve gegevens beschikbaar zijn;</i> <i>3°. een beschrijving en onderbouwing van de aard en de noodzaak van maatregelen of handelingen ter voorkoming of beperking van schade, alsmede een beschrijving van de locaties waar en de perioden in het jaar waarin deze plaats dienen te vinden;</i> <i>4°. een beschrijving van het verwachte effect van de voorgenomen maatregelen en handelingen.</i>	
<i>d. per diersoort waarvoor populatiebeheer wordt voorgestaan een onderbouwing van de huidige en gewenste stand van de populatie, inclusief een beschrijving van de aard, omvang en noodzaak van de handelingen die zullen worden verricht om de gewenste stand te bereiken;</i>	Dit Faunabeheerplan beoogt geen populatiebeheer.
<i>Lid 2. Indien de handeling doden met het geweer als maatregel noodzakelijk wordt geacht, een beschrijving waarom inzet van preventieve maatregelen, alternatieve handelingen of handelwijzen naar verwachting niet tot een bevredigend resultaat zullen lijden.</i>	Zie hoofdstuk 4

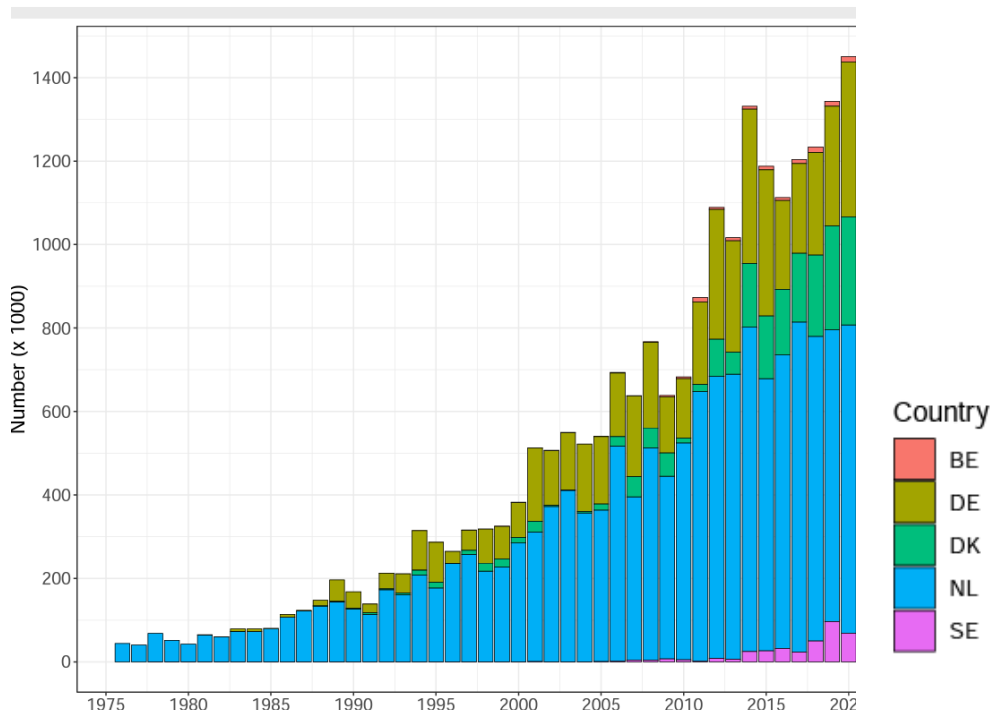
2 BIJLAGE 2. VERSPREIDING EN AANTALSONTWIKKELING WINTERGANZEN

Dit Faunabeheerplan Winterganzen Fryslân heeft alleen betrekking op de grauwe gans, kolgans en brandgans in de winterperiode. Beleidsmatig is de winterperiode vastgesteld van 1 november tot 1 april. Enkel voor de brandgans wordt een langere periode beschouwd als 'winterperiode', namelijk tot 1 juni. Dit omdat de brandgans jaarlijks aanzienlijk later vertrekt naar haar noordelijke broedgebieden dan de grauwe gans en de kolgans.

2.1 Brandgans

De meeste brandganzen zijn trekvogels die vanuit de broedgebieden in het hoge noorden trekken naar Groot-Brittannië, Ierland, Nederland, Duitsland en Denemarken. De in Groot-Brittannië en Ierland overwinterende brandganzen broeden in Groenland en op Spitsbergen. Vogels die bij ons overwinteren zijn vooral afkomstig uit gebieden in Rusland rond de Barentszee en uit gebieden rond de Oostzee.⁶ De eerste overwinteraars komen in ons land aan in oktober en ze vertrekken in mei.⁷

De wereldpopulatie van de brandgans neemt sterk toe. Sinds kort is de brandgans de talrijkste in Noordwest-Europa overwinterende gans. Ze hebben de kolgans ingehaald. Een groot deel van de broedpopulatie van Rusland en de Oostzee overwintert in Nederland. In januari 2020 werden bij een internationale telling van deze trekpopulatie bijna 1,5 miljoen exemplaren geteld (figuur B2.1). Ook in Nederland zijn de aantallen enorm gestegen, met in sommige winters een maximum van meer dan 800.000 exemplaren, overeenkomend met ongeveer 60% van de trekpopulatie.

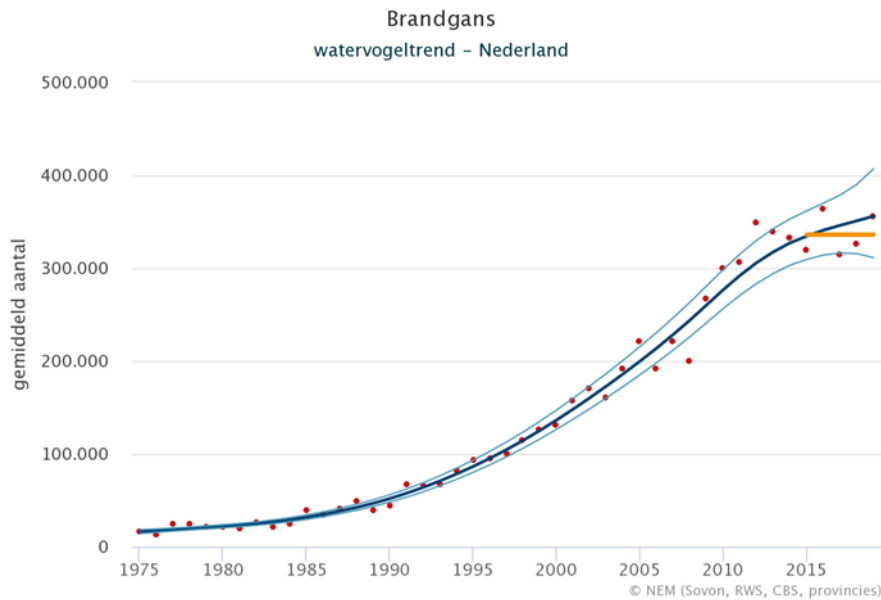
Figuur B2.1. Trend Russisch/Duits-Nederlandse trekpopulatie brandganzen (bron: EGMP Data Centre)

⁶ <https://vogeltrekatlas.nl/soortzoek2.html?-0-Brandgans-Overwinteraars>

⁷ <https://www.sovon.nl/nl/soort/1670>

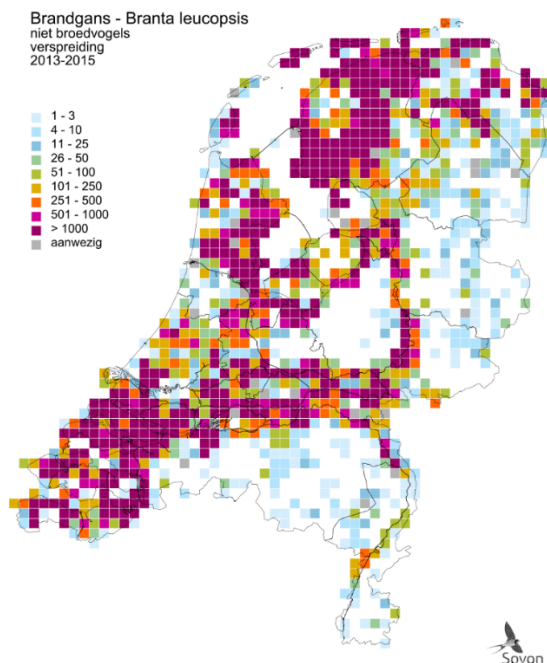
Trends en verspreiding - Landelijk

Sovon schat het wintermaximum in Nederland in de jaren 2013-2015 op circa 800.000. Dit maximum wordt bereikt in februari.⁸ Sinds de jaren tachtig steeg het aantal in ons land overwinterende brandganzen decennia lang exponentieel, maar sinds een jaar of acht is de populatie ongeveer stabiel (figuur B2.2).

Figuur B2.2 Trend van het maandgemiddelde aantal brandganzen in Nederland (bron: Sovon, website)

De brandgans overwintert vooral in het noorden en westen van ons land en langs de grote rivieren (figuur B2.3).

Figuur B2.3. Verspreiding brandgans Nederland (Sovon Vogelonderzoek Nederland 2018)

⁸ <https://www.sovon.nl/nl/soort/1670>

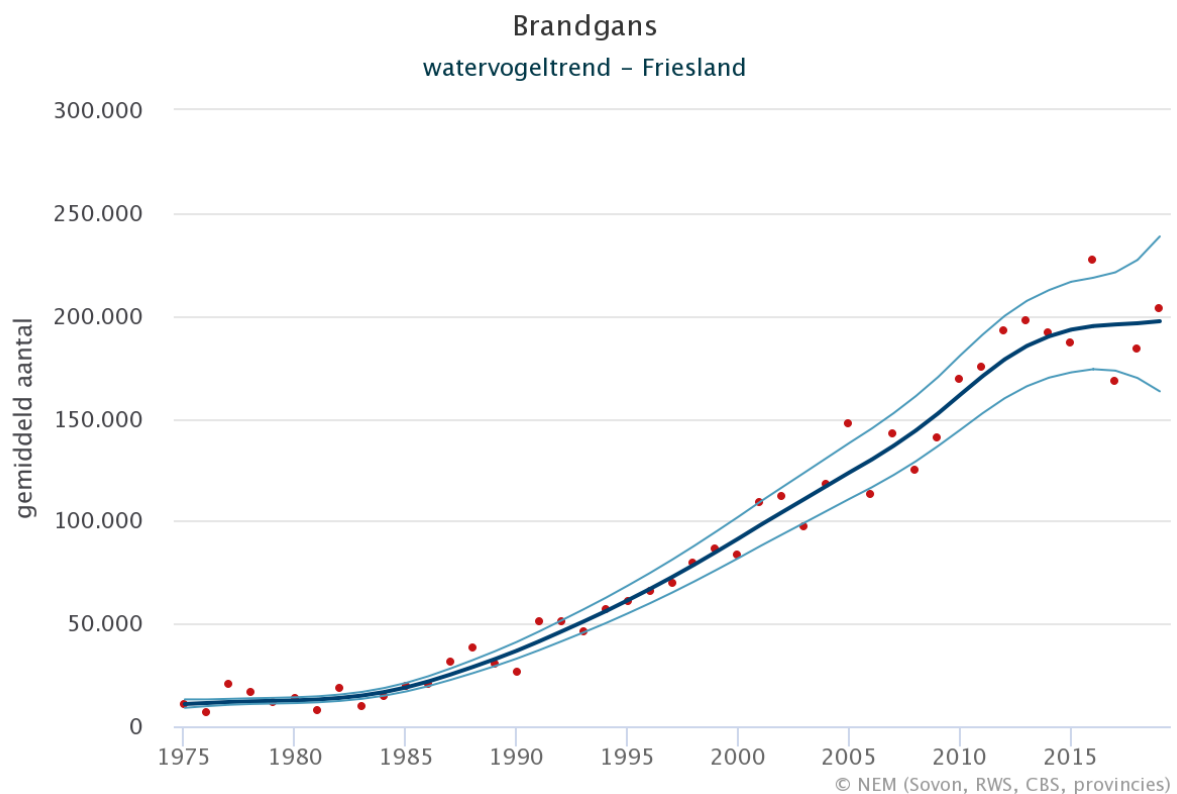
Staat van instandhouding

Het grote aantal brandganzen en het feit dat er nu veel meer brandganzen in Nederland zijn dan in 1981 houdt in dat de staat van instandhouding op het aspect populatie gunstig is. Vergeleken met 1981 is de verspreiding in ons land iets toegenomen. Daarmee is de staat van instandhouding ook voor het aspect verspreiding gunstig. De kwaliteit van het leefgebied is niet afgenomen. Ook in Fryslân is de staat van instandhouding gunstig.

Ook Sovon beoordeelt de staat van instandhouding van de brandgans als niet-broedvogel in Nederland als 'gunstig'.⁹

Trends en verspreiding - Fryslân

In Fryslân is bij de brandgans als watervogel sprake van een sterke toename vanaf de jaren tachtig en een stabilisatie in de laatste acht jaar (figuur B2.4). Dit komt overeen met de landelijke trend. Dat is geen verrassing, aangezien een groot deel van de Nederlandse populatie in Friesland verblijft. De brandgans is in grote aantallen aanwezig tot ver in het voorjaar (maart, april en mei).

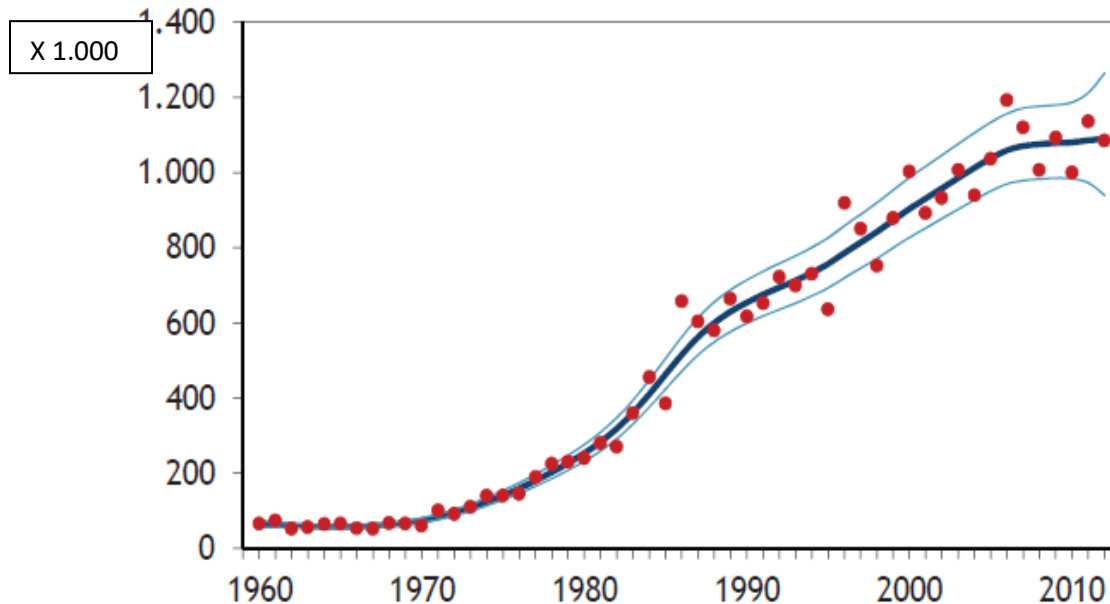
Figuur B2.4. Trend van het maandgemiddelde aantal brandganzen in Fryslân (bron: Sovon, website)

De brandgans is talrijk in het grootste deel Fryslân, maar komt niet veel voor in de Greidhoek en in het zuidoosten (figuur B2.3).

⁹ <https://www.sovon.nl/nl/soort/1670>

2.2 Kolgans

De kolganzen die in Nederland overwinteren zijn afkomstig uit broedgebieden in het uiterste noorden van Rusland, vanwaar ze in westelijke tot zuidwestelijke richting wegtrekken naar hun winterkwartieren in Noordwest-Europa. Sinds de jaren zeventig is deze trekpopulatie toegenomen, maar de laatste jaren is het aantal stabiel rond de 1,2 miljoen (figuur B2.5).

Figuur B2.5. Trend Noordzee trekpopulatie kolganzen 1960-2012 (bron: Jongejans e.a. 2019)

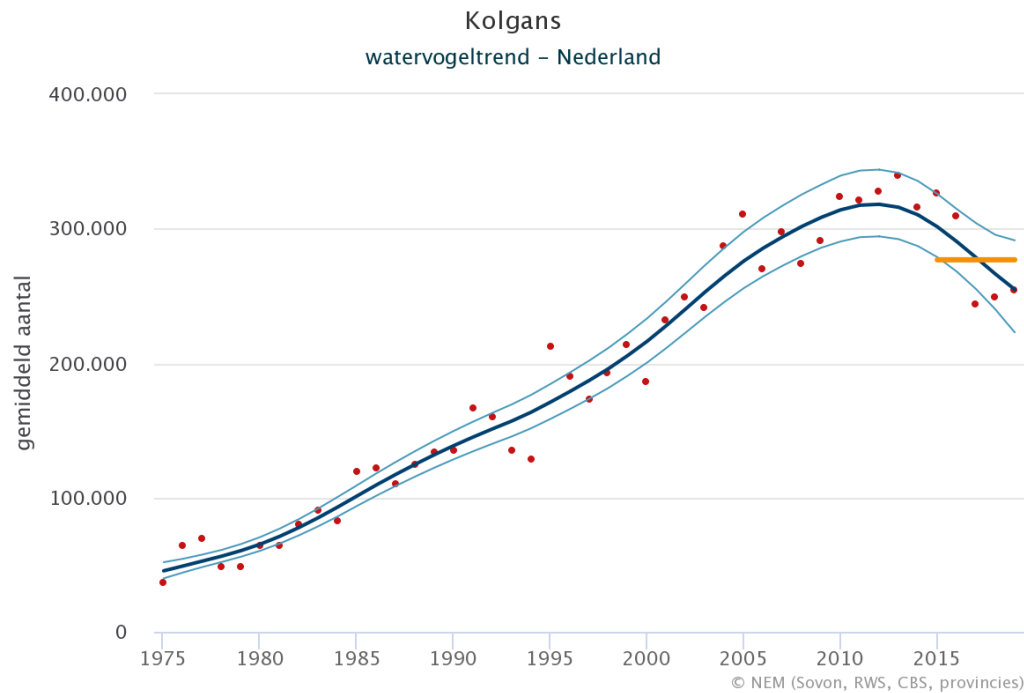
Kolganzen zijn in Nederland voornamelijk aanwezig van oktober tot en met maart, met de hoogste aantallen midden in de winter. Het gemiddelde maximum in de winter is de laatste jaren ongeveer 930.000, bijna 80% van de trekpopulatie.¹⁰ De grootste concentraties houden zich op in graslanden in Friesland en het rivierengebied. Strenge vorst en zware sneeuwval kan leiden tot een leegloop uit Noordoost-Nederland (en toenemende aantallen in Zuidwest-Nederland en het rivierengebied), soms ook tot een massale toestroom of doortrek van vogels die eerst oostelijker pleisterden. De landelijke aantallen namen sinds de jaren zeventig fors toe.

Trends en verspreiding - Landelijk

Na een sterke toename sinds de jaren zeventig nemen de laatste jaren de aantallen in ons land overwinterende kolganzen af (figuur B2.6).

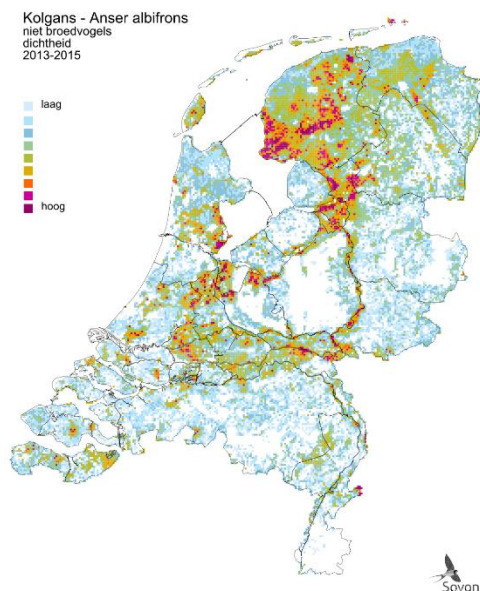
¹⁰ <https://stats.sovon.nl/stats/soort/1590>

Figuur B2.6. Trend van het maandgemiddelde aantal kolganzen in Nederland (bron: Sovon, website)

De grootste concentraties kolganzen zijn aanwezig in graslanden in Friesland, Noordwest-Overijssel, het Groene Hart en het rivierengebied (figuur B2.7).

Figuur B2.7. Relatieve dichtheid van de kolganzen in Nederland 2013-2015 (Sovon Vogelonderzoek Nederland 2018)

Staat van instandhouding

Het grote aantal kolganzen en het feit dat er nu veel meer kolganzen in Nederland zijn dan in 1981 houdt in dat de staat van instandhouding op het aspect populatie gunstig is. Vergeleken met 1981 is de verspreiding in ons land iets toegenomen. Daarmee is de staat van instandhouding ook voor het

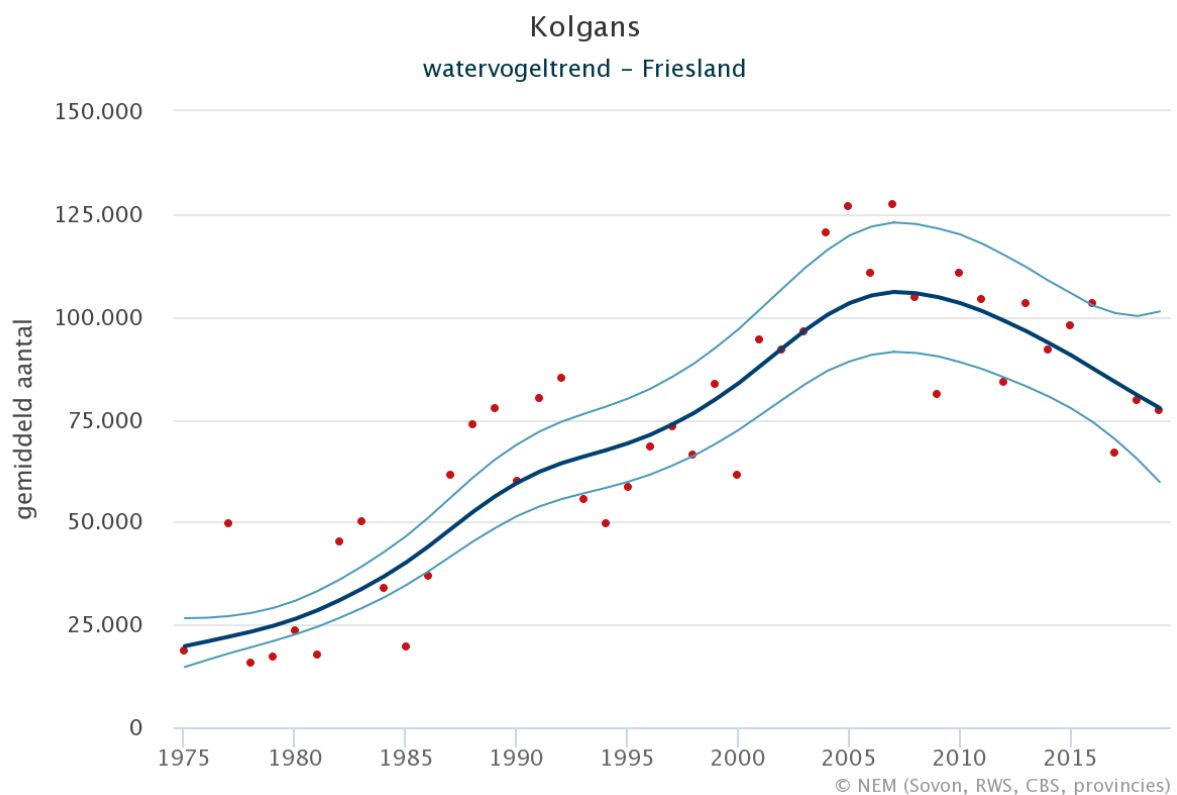
aspect verspreiding gunstig. De kwaliteit van het leefgebied is niet afgenomen. Ook in Fryslân is de staat van instandhouding gunstig.

Ook Sovon beoordeelt de staat van instandhouding van de brandgans als niet-broedvogel in Nederland als gunstig.¹¹

Trends en verspreiding - Fryslân

In Fryslân was bij de kolgans aanvankelijk sprake van een flinke toename. Over laatste 10 seizoenen is de trendlijn van de maandgemiddelde dalend (figuur B2.8).

Na 2011/12 werden in geen enkel seizoen meer dan 300.000 kolganzen in Fryslân geteld. Deze afvlakking in seizoensmaxima is ook in de landelijke cijfers terug te zien. En houdt waarschijnlijk verband met stabilisatie van de gehele trekpopulatie (zie figuur B2.5). De stabilisatie wordt mede veroorzaakt door de aanhoudend lage reproductie.¹²

Figuur B2.8. Trend van maandgemiddelde aantal kolganzen in Fryslân (bron: Sovon, website)

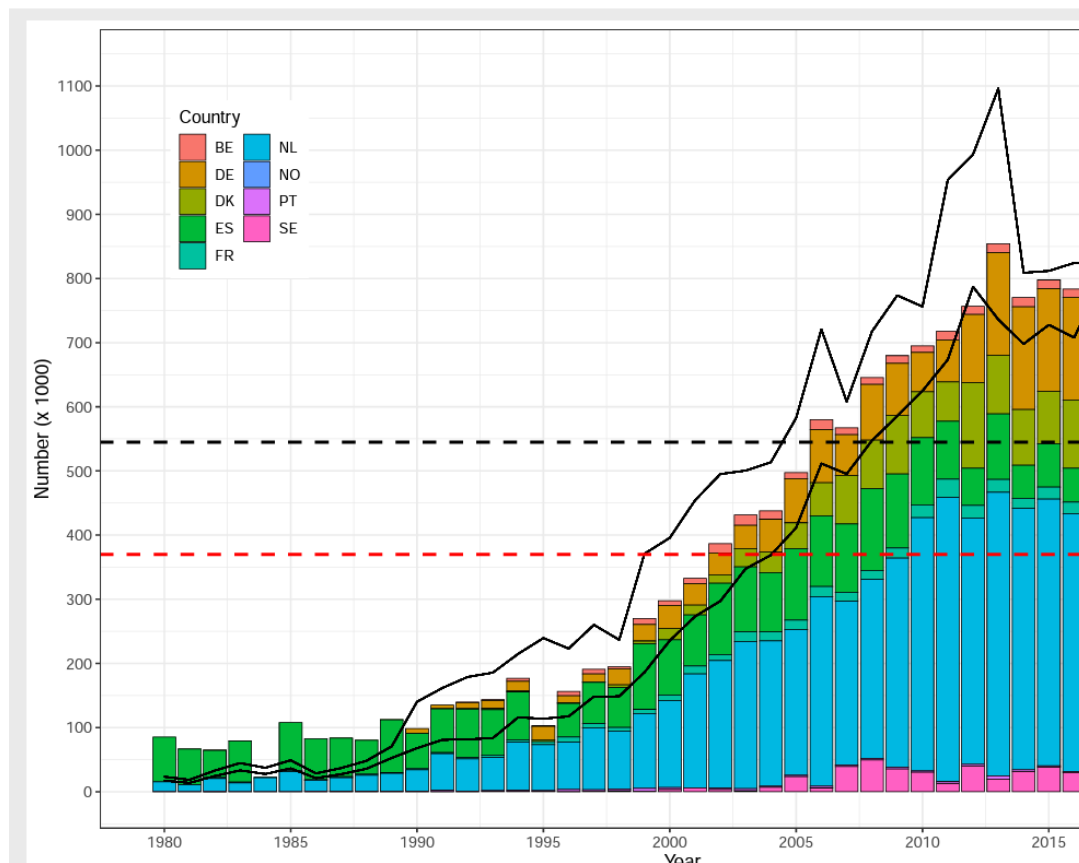
Binnen de provincie komen kolganzen vooral voor in het gebied van de Friese Meren (figuur B2.7).

¹¹ <https://stats.sovon.nl/stats/soort/1590>

¹² <https://stats.sovon.nl/stats/soort/1590>

2.3 Grauwe gans

Nederland is vanouds een belangrijk overwinteringsgebied van de grauwe gans. De Nederlandse wintergasten broeden in hoofdzaak in Scandinavië en het noorden van Duitsland.¹³ Ze horen bij de Noordwest-Zuidwest Europese trekpopulatie,. De laatste decennia is er veel veranderd in het trekgedrag. In de jaren tachtig overwinterde nog zo'n 80% van deze trekpopulatie in Spanje, inmiddels is Nederland het belangrijkste overwinteringsgebied (figuur B2.9).

Figuur B2.9. Trend van de Noordwest-Zuidwest Europese trekpopulatie van de grauwe gans 1980-2016 (bron: EGMP Data Centre).

Vanaf februari verlaten de overwinterende vogels Nederland en keren ze terug naar de broedgebieden in Scandinavië en het noorden van Duitsland. Een steeds groter deel van de grauwe ganzen in Nederland trekt niet of nauwelijks en is jaarrond bij ons.

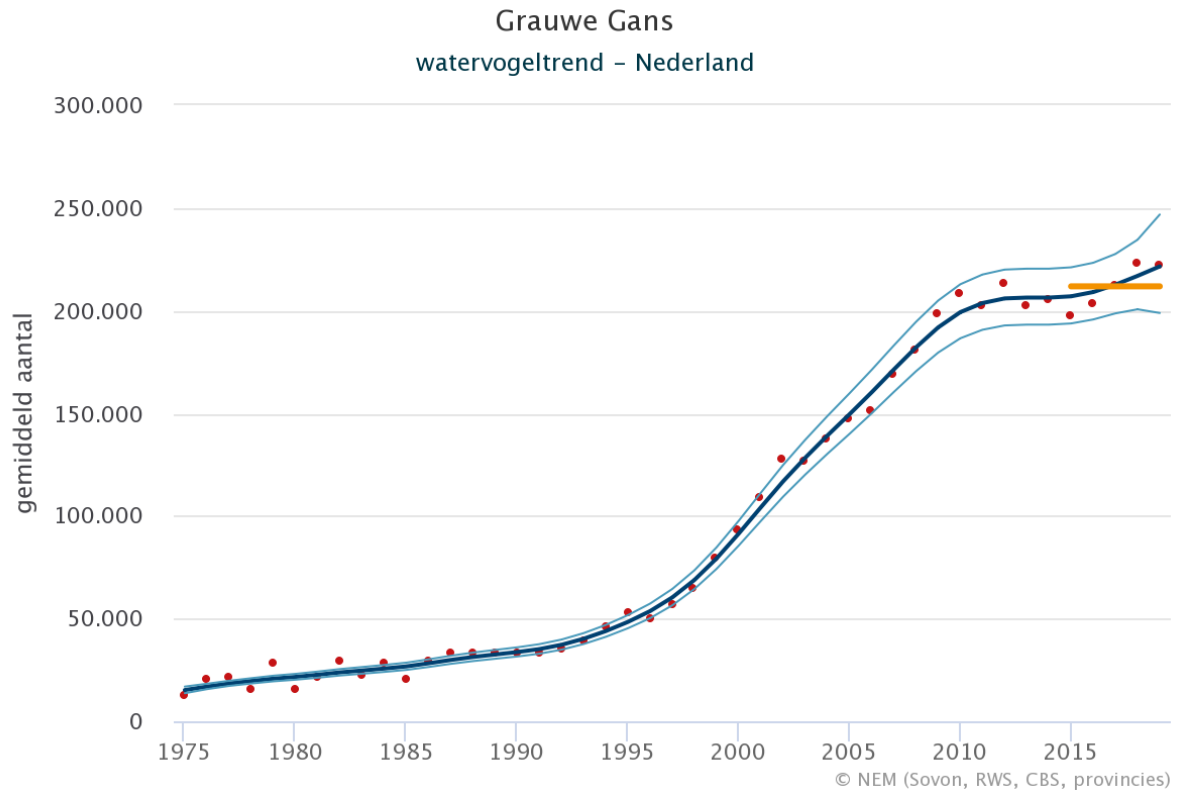
De aantallen grauwe ganzen in Nederland zijn vanaf 1975 enorm toegenomen, een gevolg van de toegenomen Noordwest-Europese broedpopulatie inclusief de Nederlandse. De aantallen zijn het hoogst in najaar en winter, wanneer de omvangrijke eigen populatie (grotendeels standvogels) aanvulling uit Noord- en Oost-Europa krijgt. Rond 2010 ging het om maximaal een half miljoen grauwe ganzen, verdeeld over het hele land maar met accenten in het Deltagebied en rivierengebied.

¹³ <https://vogeltrekatlas.nl/soortzoek2.html?-0-Grauwe%20gans-Overwinterraars>

Trends en verspreiding - landelijk

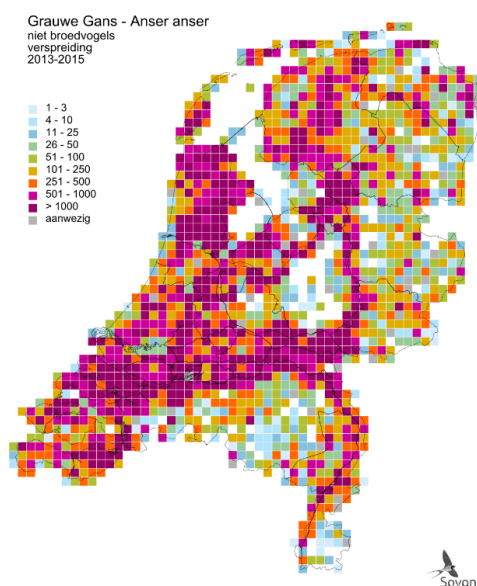
Na een geleidelijke toename in de jaren zeventig en tachtig stegen de aantallen tussen begin jaren negentig en het jaar 2010, waarna een stabilisatie inzette (figuur B2.10).

Sovon schatte het gemiddelde maximum aantal in de winter in de jaren 2013-2015 op circa 550.000 exemplaren.

Figuur B2.10. Trend van het maandgemiddelde van de grauwe gans (bron: Sovon, website)

Grauwe ganzen komen vooral voor in het westen en noorden van ons land en in het rivierengebied (figuur B2.11).

Figuur B2.11. Verspreiding van de grauwe gans 2013-2015 (Sovon Vogelonderzoek Nederland 2018)

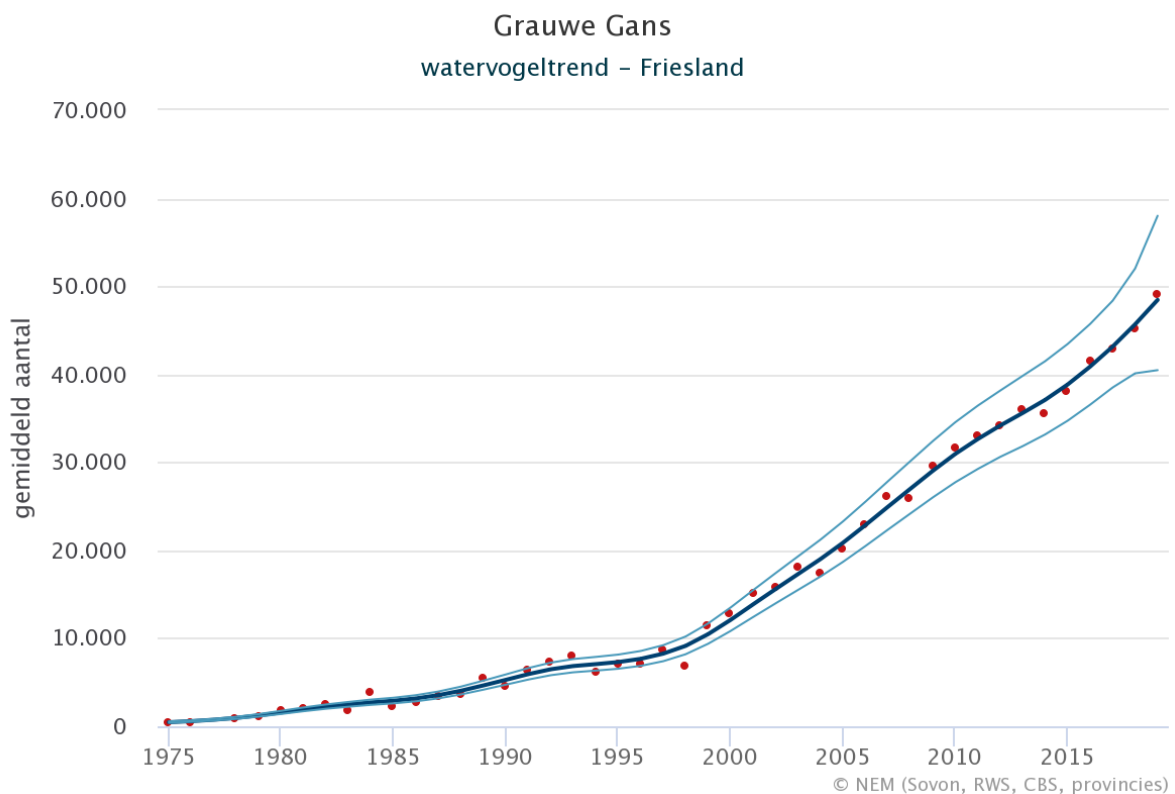
Staat van instandhouding

Het grote aantal grauwe ganzen en het feit dat er nu veel meer grauwe ganzen in Nederland zijn dan in 1981 houdt in dat de staat van instandhouding op het aspect populatie gunstig is. Vergeleken met 1981 is de verspreiding in ons land toegenomen. Daarmee is de staat van instandhouding ook voor het aspect verspreiding gunstig. De kwaliteit van het leefgebied is niet afgenomen. Ook in Fryslân is de staat van instandhouding gunstig.

Ook Sovon beoordeelt de staat van instandhouding van de brandgans als niet-broedvogel in Nederland als gunstig.¹⁴

Trends en verspreiding - Fryslân

In tegenstelling tot het landelijke beeld, dat minstens een stabilisatie laat zien, nemen de aantallen grauwe ganzen in Fryslân nog steeds toe (figuur B2.12). Ook de toename van maxima verloopt minder steil dan bij de maandgemiddelden. De verklaring voor dit patroon is dat in steeds meer maanden over de winter grote aantallen grauwe ganzen aanwezig zijn, door toename van de lokale broedpopulatie (die ook in de winter aanwezig is), in combinatie met eventuele veranderingen in trekgedrag (minder vogels die verder trekken naar het zuiden en dus de hele winter in Fryslân blijven).

Figuur B2.12. Trend van het maandgemiddelde van de grauwe gans in Fryslân (bron: Sovon, website)

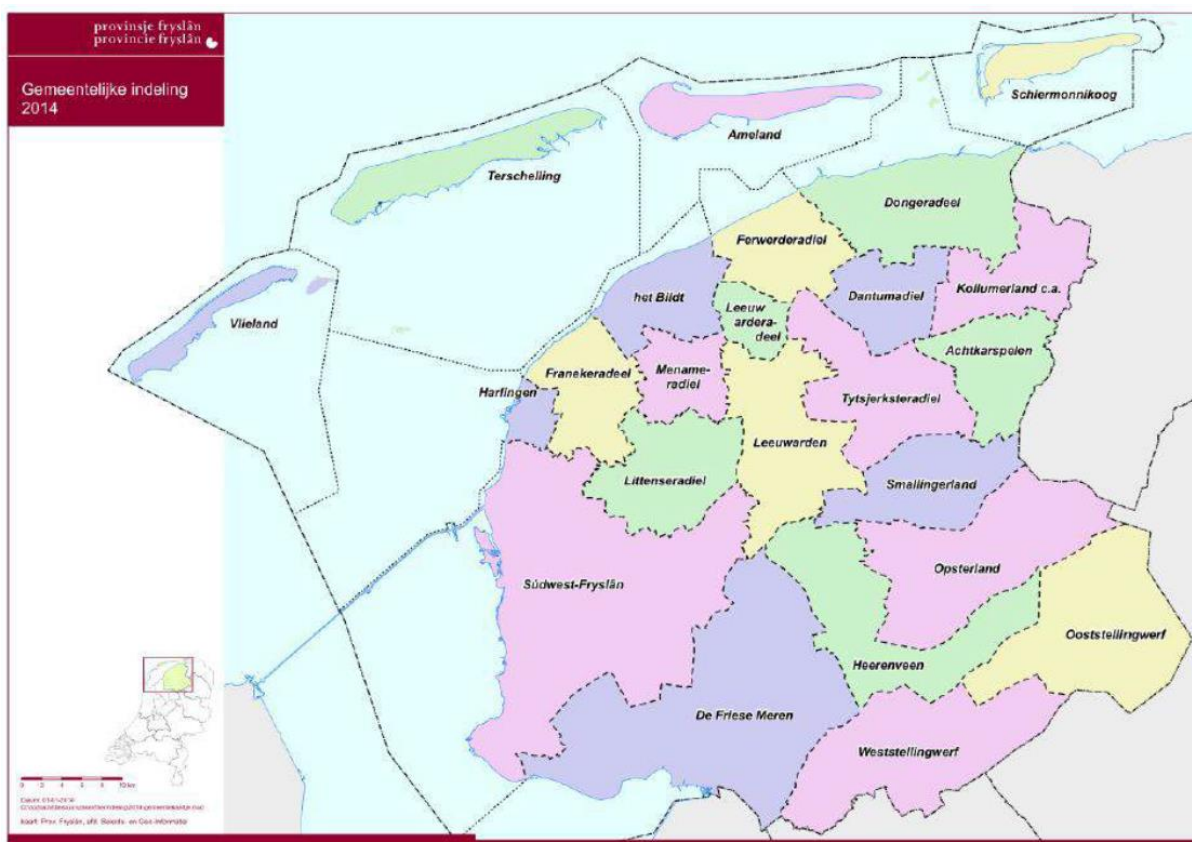
In Fryslân komen grauwe ganzen bijna overal talrijk voor (figuur B2.11).

¹⁴ <https://stats.sovon.nl/stats/soort/1610>

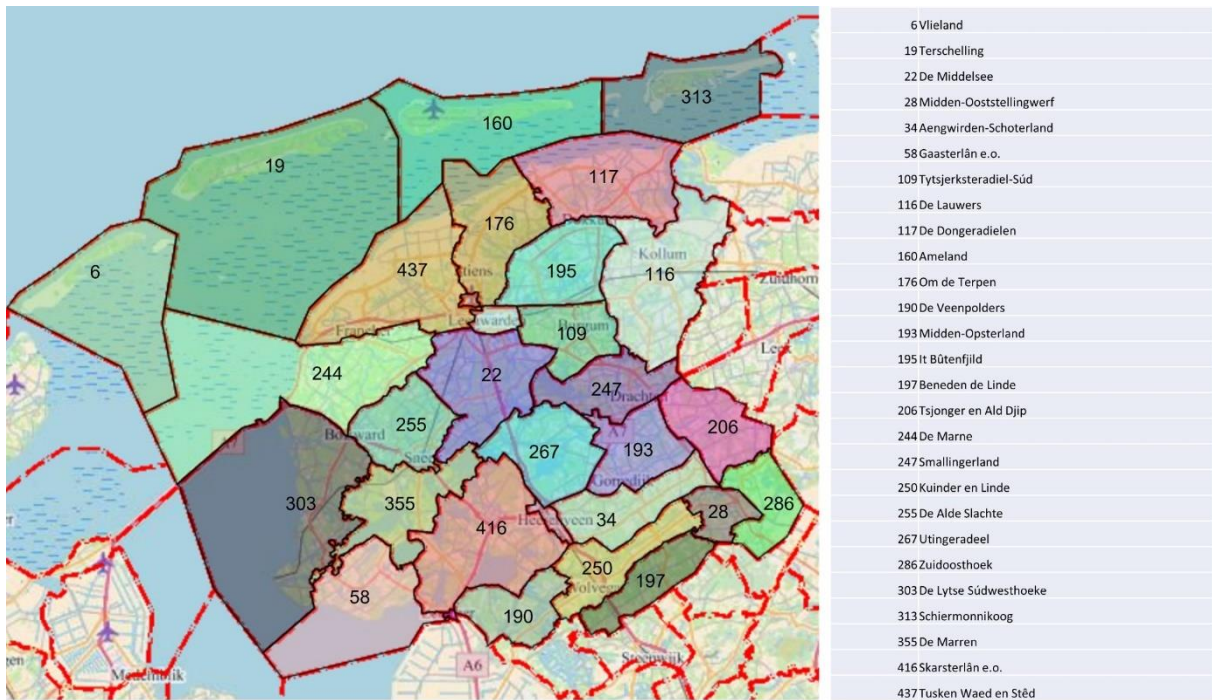
3 BIJLAGE 3 WERKGEBIED FAUNABEHEERENHEID FRYSLÂN

De Faunabeheereenheid heeft een coördinerende rol bij schadebestrijding en populatiebeheer. Een planmatige aanpak biedt een betere waarborg voor de instandhouding van populaties van de betreffende diersoorten dan wanneer elke grondgebruiker of jachthouder afzonderlijk, ieder voor zijn eigen gebied, het beheer voert. Op 6 augustus 2003 is de Stichting Faunabeheereenheid Fryslân opgericht en op 30 september 2003 is deze door Gedeputeerde Staten wettelijk erkend. Haar werkgebied is de gehele provincie Fryslân, exclusief grote open wateren en bebouwde kommen.

Het werkgebied beslaat een oppervlakte van 382.044 hectare (figuur B3.1) en omvat alle gronden van de Friese wildbeheereenheden (figuur B3.2).

Figuur B3.1. Overzichtkaart FBE Fryslân, met ligging van gemeenten in Fryslân (bron: Provincie Fryslân)

Figuur B3.2. Overzichtskaart van de WBE's in Friesland. Noot: delen van Heerenveen, Leeuwarden en Lemmer en de Vliegbasis Leeuwarden zijn niet ingedeeld bij een WBE.

4 BIJLAGE 4 SCHADEHISTORIE WINTERGANZEN FRYSLÂN EN GETROFFEN MAATREGELLEN

4.1 Schadehistorie

Trend en omvang schade

Artikel 3.5 lid 1 onderdeel b van de provinciale verordening vraagt per diersoort en gewas een beschrijving van de aard en omvang van de getaxeerde schade in de vijf jaren voorafgaand aan de periode waarop het faunabeheerplan betrekking heeft, onderverdeeld naar de verschillende wildbeheereenheden. De jaarlijks getaxeerde schade door brandgans en grauwe gans zijn respectievelijk met ongeveer 2 miljoen en 1 miljoen euro gestegen. De jaarlijks getaxeerde schade door kolgans is wel gedaald, met ongeveer 1 miljoen. Per saldo is de jaarlijkse totale schade door ganzen met ruim 1 miljoen gestegen (tabel B4.1).

Tabel B4.1. Getaxeerde schade (€) door ganzen in Fryslân (bron: <https://monitorfaunaschade.bij12.nl/>). Noot: een schadejaar loopt van 1 november tot en met 30 oktober.

	2014-2015	2015-2016	2016-2017	2017-2018	2018-2019	2019-2020	2020-2021
Brandgans	3.483.269	4.527.494	5.020.887	4.436.823	4.967.397	5.904.220	5.712.374
Grauwe gans	1.913.871	1.795.323	2.401.830	1.694.925	1.865.395	2.561.764	3.047.240
Kleine rietgans	18.372	16.262	62.667	7.866	45.406	144.959	14.779
Kolgans	2.885.817	2.329.941	2.701.941	1.554.714	1.633.320	1.262.478	1.668.459
Rietgans	959	14.239	244	5.726	33.514	22.463	0
Rotgans	795.646	895.386	756.841	732.053	714.096	856.978	1.130.891
Totaal	9.097.934	9.578.645	10.944.410	8.432.107	9.259.128	10.752.862	11.573.744

De doelstelling, zoals opgenomen in De Fryske Guozzenoanpak, om de schade door ganzen terug te dringen is niet behaald.

Gewassen

Schade aan grasland is 99% van de getaxeerde schade door ganzen in Fryslân (tabel B4.2). Het enige andere gewas dat geregeld schade lijdt door winterganzen is wintertarwe. De schade aan andere gewassen is beperkt, maar kan op het niveau van een bedrijf incidenteel wel aanzienlijk zijn.

Tabel B4.2. Getaxeerde schade (€) door alle ganzen samen per gewas in Fryslân (bron: <https://monitorfaunaschade.bij12.nl/>)

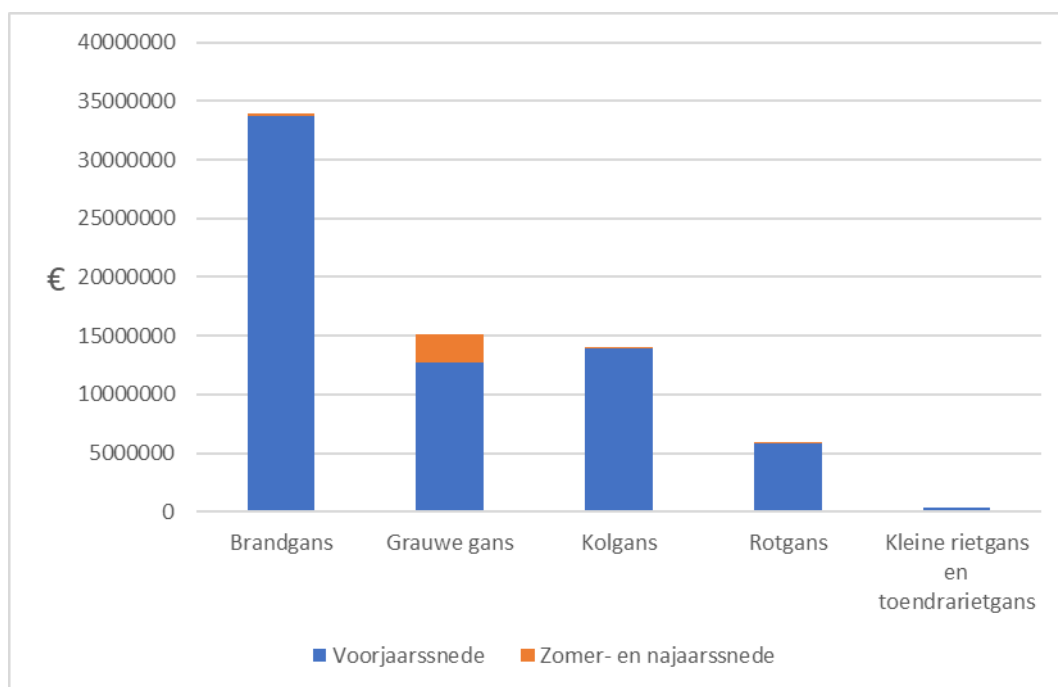
	2014-2015	2015-2016	2016-2017	2017-2018	2018-2019	2019-2020	2020-2021
Aardappelen	1.083		4.576			3.072	
Gerst		1.139	1.642		789	15.270	4.234
Grasland	9.012.136	9.547.475	10.903.229	8.413.450	9.222.157	10.697.567	11.496.460
Graszaad	1.006	5.481		3.825	10.138	2.910	3.159
Groenbemester, zaadteelt							5.506
Snijmais							22.336
Overige akkerbouwgewassen	56.930		5.544		6.075	5.152	1.632

Snijrogge							3.251
Suikerbiet			4.086				
Wintertarwe	26.779	23.884	25.333	12.580	19.969	11.081	28.071
Zomertarwe		666		2.252		17.811	9.095
Totaal	9.097.934	9.578.645	10.944.410	8.432.107	9.259.128	10.752.862	11.573.744

Schade per grassnede

Schade aan gras door winterganzen betreft vrijwel uitsluitend voorjaarsgras, met name de eerste grassnede, die over het algemeen eind april of in de loop van mei gemaaid wordt. De eerste snede is de basis voor de voorraad ruwvoer. Dit oogstmoment is goed voor 25 tot 30% van de jaaropbrengst. Daarnaast is het gras van de eerste snede mals en heeft het een goede voederwaarde.

Figuur B4.1. Totale getaxeerde schade aan grasland door ganzen in Fryslân in de schadejaren 2014/2015 t/m 2019/2020, onderverdeeld naar snede (bron: <https://monitorfaunaschade.bij12.nl/>)

Wildbeheereenheden

Uit overzichtskaarten van de in het schadejaar 2020-2021 getaxeerde schade per WBE blijkt dat schade door zowel brandgans, grauwe gans als kolgans optreedt in de werkgebieden van bijna alle WBE's (figuren ##).

Tabel B4.3. Getaxeerde schade (€) door brandgans per WBE
(bron: <https://www.bij12.nl/pagina/ruimtelijke-monitor-faunaschade/>)

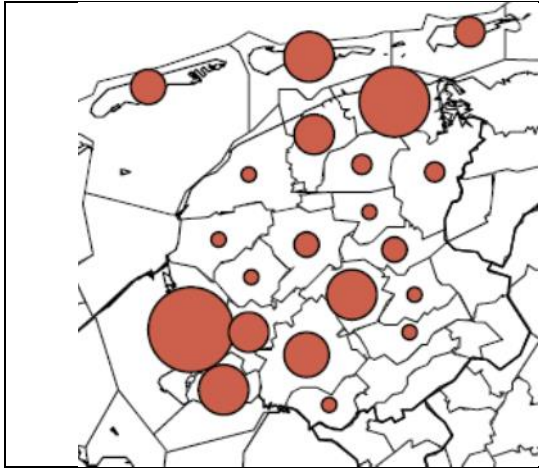
WBE	2017	2018	2019	2020	2021
Aengwirden-Schoterland	3184	672	345		737
Ameland	451564	454673	493985	713172	504960
De Alde Slachte	7890	10983	460	5921	9326
De Dongeradielen	741532	604789	816962	1127829	937215
De Lauwers	109532	24677	52093	44929	72781
De Lytse Sudwesthoeke	1182885	903949	1115803	1272205	1399363
De Marne	9999	1567	15325	31002	37972
De Marren	227125	308242	318682	346955	330120
De Middelsee	90459	46805	62644	87212	98954
De Veenpolders	1207	414	914	2968	6982
Gaasterlan e.o.	165294	295000	375907	590366	504396
It Butenfjild	83520	34309	39914	46772	64281
Kuinder en Linde	8	2277	24	2957	
Midden-Opsterland	38369	28835	28867	17465	23038
Om de Terpen	222949	164844	298756	361501	304368
Schiermonnikoog	160116	191901	242053	192163	187494
Skasterlan e.o.	297955	129823	138801	350289	420390
Smallingerland	118279	69481	78638	59948	115937
Terschelling	132991	221914	79671	133811	208753
Tusken Waed en Sted	905		71	434	1716
Tytsjerksteradiel sud	14641	25138	16215	29069	31789
Utingeradeel	457819	379480	282730	487251	451802

Tabel B4.4. Getaxeerde schade (€) door grauwe gans per WBE
(bron: <https://www.bij12.nl/pagina/ruimtelijke-monitor-faunaschade/>)

WBE	2017	2018	2019	2020	2021
Aengwirden-Schoterland	1910	2284	874	2141	1228
Ameland	32522	33471	15838	158517	257907
Beneden de Linde			0	648	395
De Alde Slachte	7787	4232	375	1046	2766
De Dongeradielen	68368	129580	26141	25877	93903
De Lauwers	51237	19128	18140	12657	23116
De Lytse Sudwesthoeke	372599	226326	200393	570369	313799
De Marne	11358	4769	2662	3932	5447
De Marren	136428	119129	189526	133592	214602
De Middelsee	70250	58379	75573	45169	102405
De Veenpolders	78948	26905	21619	58338	55209
Gaasterlan e.o.	399555	169751	174400	242204	208437
It Butenfjild	31951	33500	41257	43621	71721
Kuinder en Linde	82134	7067	16241	29791	27159
Midden-Opsterland	27070	14268	28545	66769	69091
Om de Terpen	8363	17180	9303	1674	36295
Schiermonnikoog	11476	3155	5244	14999	29075
Skasterlan e.o.	251759	182783	203339	266426	473397
Smallingerland	91580	74345	77087	162584	111614
Terschelling	87221	156961	174768	46651	99961
Tusken Waed en Sted			73	346	1811
Tytsjerksteradiel sud	22202	15947	29316	12836	27132
Utingeradeel	392111	246667	414127	661581	837739

Tabel B4.5. Getaxeerde schade (€) door kolgans per WBE
 (bron: <https://www.bij12.nl/pagina/ruimtelijke-monitor-faunaschade/>)

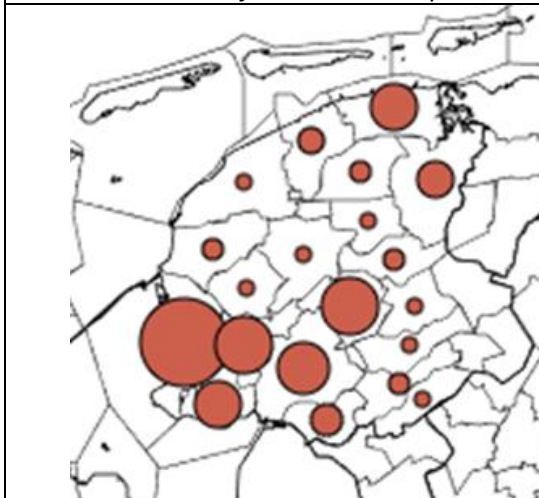
WBE	2017	2018	2019	2020	2021
Aengwirden-Schoterland	1273		1493		246
Beneden de Linde			0	648	704
De Alde Slachte	10809	2646	5756	5528	16327
De Dongeradielen	52926	45386	49378	45410	136041
De Lauwers	47171	20150	29086	91607	83572
De Lytse Sudwesthoeke	709789	340269	273588	246627	478875
De Marne	38060	8529	9740	18553	23821
De Marren	286688	150242	120292	181868	197584
De Middelsee	105884	58617	74024	19523	9056
De Veenpolders	21569	37049	25527	37642	52177
Gaasterlan e.o.	252000	176064	192554	96701	146826
It Butenfjild	84458	31866	44357	40540	21867
Kuinder en Linde	41437	14379	20043	12145	27150
Midden-Opsterland	25905	10442	23689	15126	10288
Om de Terpen	34411	24735	10343	12674	37758
Skasterlan e.o.	358740	171145	207298	126423	172708
Smallingerland	100505	41544	58550	4215	33609
Terschelling	42027	1120			
Tusken Waed en Sted			71		1144
Tytsjerksteradiel sud	56782	21329	15707		13044
Utingeradeel	320490	291598	316850	307250	205659

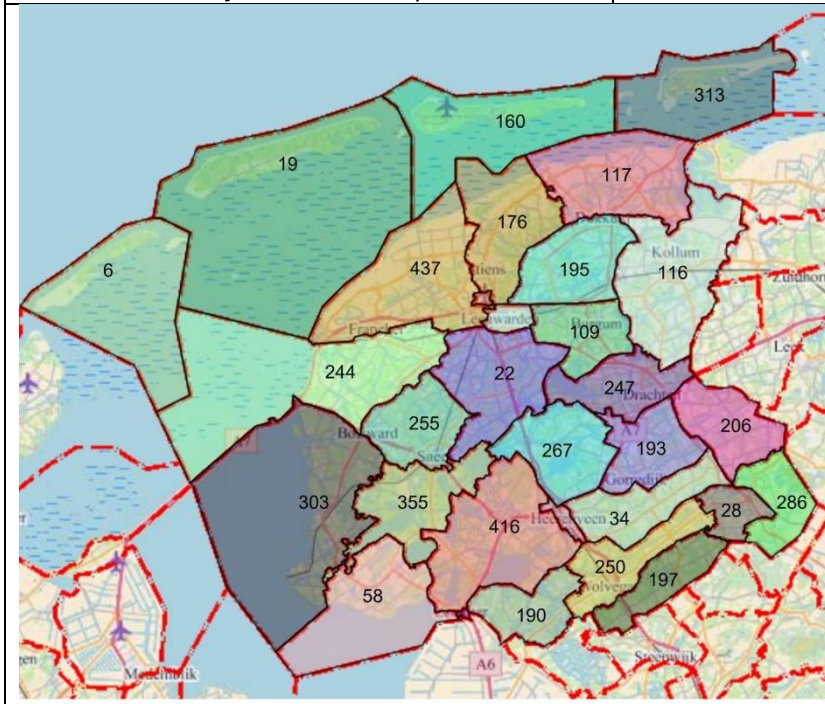
Figuur B4.2. Getaxeerde schade door brandgans in het schadejaar 2020-2021 per WBE

Figuur B4.3. Getaxeerde schade door grauwe gans in het schadejaar 2020-2021 per WBE

Figuur B4.4. Getaxeerde schade door kolgans in het schadejaar 2020-2021 per WBE

6 Vlieland
19 Terschelling
22 De Middelsee
28 Midden-Ooststellingwerf
34 Aengwirden-Schoterland
58 Gaasterlân e.o.
109 Tytsjerksteradiel-Súd
116 De Lauwers
117 De Dongeradielen
160 Ameland
176 Om de Terpen
190 De Veenpolders
193 Midden-Opsterland
195 It Bûtenfjild
197 Beneden de Linde
206 Tsjonger en Ald Djiip
244 De Marne
247 Smalingerland
250 Kuinder en Linde
255 De Alde Slachte
267 Utingeradeel
286 Zuidoosthoek
303 De Lytse Súdwesthoeke
313 Schiermonnikoog
355 De Marren
416 Skarsterlân e.o.
437 Tusken Waed en Stêd

Foerageergebieden

De Fryske Guozzenoanpak is gericht op het verjagen van ganzen naar daarvoor aangewezen foerageergebieden. Daarom is naast de absolute hoogte van de getaxeerde schade van belang of deze binnen of buiten ingestelde foerageergebieden optreedt. Voor alle ganzen samen treedt jaarlijks 67 tot 74 % van de schade op binnen de aangewezen foerageergebieden (tabel B4.6). De brandgans laat zich het best sturen naar de foerageergebieden (76% - 83%) en grauwe gans en kolgans veel minder (50% - 71%). Op deze uitkomsten wordt nader ingegaan in paragraaf 2.5 van het Faunabeheerplan (Effectiviteit opvang in foerageergebieden).

Tabel B4.6. Getaxeerde schade (€) buiten en binnen foerageergebieden

ALLE GANZEN	2014-2015	2015-2016	2016-2017	2017-2018	2018-2019	2019-2020	2020-2021
buiten	6.747.228	7.022.662	7.284.840	5.912.325	6.746.947	7.918.755	8.062.886
binnen	2.350.706	2.555.983	3.659.570	2.519.782	2.512.181	2.834.108	3.510.858
Totaal	9.097.934	9.578.645	10.944.410	8.432.107	9.259.128	10.752.862	11.573.744
% binnen	74 %	73 %	67 %	70 %	73 %	74 %	70 %
BRANDGANS	2014-2015	2015-2016	2016-2017	2017-2018	2018-2019	2019-2020	2020-2021
buiten	704.662	884.450	1.214.614	901.792	831.341	1.378.056	1.557.870
binnen	2.778.607	3.643.044	3.806.273	3.535.031	4.136.056	4.526.164	4.154.504
Totaal	3.483.269	4.527.494	5.020.887	4.436.823	4.967.397	5.904.220	5.712.374
% binnen	80 %	80 %	76 %	80 %	83 %	77 %	73 %
GRAUWE GANS	2014-2015	2015-2016	2016-2017	2017-2018	2018-2019	2019-2020	2020-2021
buiten	750.287	799.945	1.047.847	810.365	937.217	831.476	1.158.977
binnen	1.163.584	995.378	1.353.983	884.560	928.178	1.730.288	1.888.263
Totaal	1.913.871	1.795.323	2.401.830	1.694.925	1.865.395	2.561.764	3.047.240
% binnen	61 %	55 %	56 %	52 %	50 %	68 %	62 %
KOLGANS	2014-2015	2015-2016	2016-2017	2017-2018	2018-2019	2019-2020	2020-2021
buiten	832.390	826.598	1.303.125	727.299	709.413	533.974	740.789
binnen	2.053.427	1.503.343	1.398.816	827.415	923.907	728.504	927.670
Totaal	2.885.817	2.329.941	2.701.941	1.554.714	1.633.320	1.262.478	1.668.459
% binnen	71 %	65 %	52 %	53 %	57 %	58 %	56 %

4.2 Getroffen maatregelen periode 2012-2017

Volgens artikel 3.5 van de Verordening bevat dit faunabeheerplan: *‘een beschrijving van de handelingen die in de vijf jaren voorafgaand aan de periode waarop het faunabeheerplan betrekking heeft zijn verricht om schade te voorkomen of te beperken, waaronder het naar soort onderscheiden aantal gedode dieren’*. Verder bevat het faunabeheerplan: *‘een beschrijving van het effect van de in het vorige lid bedoelde uitgevoerde handelingen, voor zover kwantitatieve gegevens beschikbaar zijn’*.

Deze beschrijvingen zijn gebaseerd op gegevens uit het Schade Registratie Systeem (SRS) en het Fauna Registratie Systeem (FRS) die beide in beheer zijn bij de Faunabeheereenheid. Deze onderling gekoppelde systemen zijn ingevoerd in oktober 2013, waardoor er alleen volledige en vergelijkbare cijfers beschikbaar zijn vanaf het seizoen 2013-2014. Het onderscheid naar diersoort (brandgans, grauwe gans en kolgans) is alleen gemaakt waar dit zinvol is. Zo is de inzet van preventieve middelen niet direct aan een van deze soorten toe te kennen.

4.2.1 Weren of verjagen

Bij het voorkomen van schade aan gewassen door winterganzen gaat het er primair om dat de grondgebruiker maatregelen neemt om ganzen van een kwetsbaar perceel te *weren* of, als dat niet mogelijk is, deze te *verjagen* van schadepercelen en de ganzen zo mogelijk naar foerageergebieden te sturen.

Bij kwetsbare gewassen mag volgens artikel 5.6 van de Verordening door de grondgebruiker slechts gebruik worden gemaakt van de vrijstelling na het gelijktijdig (aantoonbaar) toepassen van tenminste een akoestisch en een visueel verjaagmiddel. Op grasland is dit niet aan de orde, omdat het grootste deel van de provincie uit grasland bestaat, dit praktisch niet uitvoerbaar is en zou leiden tot een onaanvaardbare landschappelijke aantasting. Tot en met 2017 vond in de maanden maart t/m mei verjaging met ondersteunend afschot plaats op basis van ontheffingen waarvoor eveneens de inzet van preventieve maatregelen niet was voorgeschreven. Hierdoor zijn in het Fauna Registratie Systeem wel alle (preventieve) maatregelen geregistreerd welke zijn toegepast op percelen met kwetsbare gewassen, maar onvolledig op grasland. Voor zover verjaagacties op grasland wel hebben plaatsgevonden, was er geen noodzaak deze te registreren omdat er geen consequenties aan waren verbonden met betrekking tot een eventuele tegemoetkoming in schade. Desondanks hebben de grondgebruikers een groot aantal acties met een grote verscheidenheid aan preventieve middelen uitgevoerd ter bestrijding van landbouwschade door ganzen. Hierbij is geselecteerd op alle machtigingen die voor ganzen zijn afgegeven op grond van ontheffingen of vrijstelling in de maanden november t/m mei.

4.2.2 Verjaging met ondersteunend afschot

Afschot kan ondersteunend zijn aan verjaging, maar is geen doel op zich. Ondersteunend afschot wordt in de provinciale verordening gedefinieerd als: *‘het doden van dieren ter verjaging van deze dieren uit een gebied of van percelen waar ze schade veroorzaken, dreigen te veroorzaken, of hebben veroorzaakt, waarbij gebleken is dat andere verjagingsmethoden niet het gewenste effect hebben gesorteerd’*.

Uit tabel B4.7 blijkt hoeveel acties door jagers zijn uitgevoerd om ganzen, in opdracht van de grondgebruiker, met ondersteunend afschot te verjagen.

Tabel B4.7 Aantal acties om winterganzen te verjagen met ondersteunend afschot

		2016-2017	2017-2018	2018-2019	2019-2020	2020-2021
Brandgans	nov-mei	2.511	4.034	2.548	3.468	3.358
Grauwe gans	nov-mrt	2.544	3.876	3.615	3.555	3.880
Kolgans	nov-mrt	1.982	5.570	5.236	4.801	5.022
TOTAAL		7.037	13.480	11.399	11.824	12.260

De registraties laten zien dat sinds het seizoen 2017-2018 het afschot van winterganzen vrijwel constant is (tabel B4.8).

Tabel B4.8 Aantal geschoten winterganzen

		2016-2017	2017-2018		2018-2019	2019-2020	2020-2021
Brandgans	nov-mei	7.003	13.446		10.716	13.800	13.413
Grauwe gans	nov-mrt	5.495	9.382		9.152	9.281	10.879
Kolgans	nov-mrt	6.801	22.973		25.007	22.812	21.822
TOTAAL		19.299	45.801		44.875	45.893	46.114

Door het totaal aantal geschoten brand-, grauwe en kolganzen te delen door het aantal verjagingsacties met ondersteunend afschot kan worden geconstateerd dat in de winter over de maanden november t/m mei het gemiddeld per actie aantal geschoten ganzen bij verjaging met ondersteunend afschot tussen de 2,2 en de 4,8 ligt (tabel B4.9).

Tabel B4.9. Afschot van winterganzen per verjagingsactie met ondersteunend afschot

		2016-2017	2017-2018	2018-2019	2019-2020	2020-2021
Brandgans	nov-mei	2,8	3,3	4,2	4,0	4,0
Grauwe gans	nov-mrt	2,2	2,4	2,5	2,6	2,8
Kolgans	nov-mrt	3,4	4,1	4,8	4,8	4,3

4.3 Effectiviteit preventieve maatregelen (weren of verjagen)

De Faunabeheereenheid heeft ervaren dat passieve preventieve middelen, zoals het plaatsen van vlaggen en vogelverschrikkers niet zeer effectief zijn, omdat dieren er snel aan wennen. Om meer inzicht te krijgen heeft BIJ12 een aantal effectenstudies op stapel, waarbij de reproduceerbaarheid en lange termijn effecten van diverse schadewerende middelen of groepen van middelen worden onderzocht. Tegengaan van gewenning kan worden bereikt door de afweermiddelen in combinatie en op onregelmatige tijdstippen of plaatsen in te zetten.

Ook uit onderzoek van Kleijn e.a. (2008) blijkt dat met passieve verjaagmethoden, zonder dat dit gepaard gaat met actieve verjaging (al dan niet met ondersteunend afschot), ganzen niet duurzaam te verjagen zijn van percelen of uit gebieden.

Een succesvolle verjaging is ook alleen mogelijk als ganzen gericht worden verjaagd van schadepercelen naar opvang in foerageergebieden of Natura 2000-gebieden. Alleen dan kan worden voorkomen dat ganzen zinloos heen en weer verjaagd worden van het ene schadeperceel naar het andere en daarbij veel energie verspillen. Een belangrijke doelstelling van het ganzenopvangbeleid is dat ganzen leren waar het (on)veilig voor ze is. Ganzen zullen echter alleen in staat zijn te leren als 'overtredingen' in de vorm van foerageren op percelen met werende middelen direct worden bestraft met actieve verjaging.

4.4 Effectiviteit verjaging met ondersteunend afschot

Madsen (1998) toont aan dat verjagen met gebruikmaking van het geweer het meest verstorend werkt op pleisterende watervogels. Ganzen reageren snel op verschillen in jachtdruk en de aantallen nemen snel af in aanwezigheid van jagers (Kleijn e.a. 2012). Omgekeerd bleek uit onderzoek naar effecten van verschillende vormen van jachtbeperking, dat in gebieden waar de jacht geheel werd gesloten, de aantallen ganzen en andere watervogels onmiddellijk zeer sterk stegen en de gewassen op landbouwpercelen volledig benut werden, resulterend in aanzienlijk hogere schade (Beintema & Groot Bruinderink 2004).

Eveneens volgens Kleijn e.a. (2012) zijn ganzen met behulp van ondersteunend afschot goed van een perceel te verjagen, maar veelal verplaatsen ze zich vervolgens naar naburige percelen. Een succesvolle verjaging is dan ook alleen mogelijk als ganzen gericht worden verjaagd van schadepercelen naar foerageergebieden of Natura 2000-gebieden. Alleen dan kan worden voorkomen dat ganzen zinloos heen en weer verjaagd worden van het ene schadeperceel naar het andere en daarbij veel energie verspillen. Een belangrijke doelstelling van het ganzenopvangbeleid is dat ganzen leren waar het (on)veilig voor ze is. Ganzen zullen echter alleen in staat zijn te leren als 'overtredingen' in de vorm van foerageren op percelen met werende middelen direct worden bestraft met actieve verjaging.

Nadeel van deze methoden is dat ze duur zijn omdat teams met verjagers met grote regelmaat en vrijwel het gehele winterseizoen actief moeten zijn. Uit onderzoek van Simonsen e.a. (2016) blijkt dat een drempelwaarde tussen 2 en 5 keer per dag overschreden moet worden voor een effectieve verjaging en dat het effect in de eerste week het grootst is. Herhaalde verjaging leidt tot toename van het energieverbruik van ganzen. Austin en Humburg (1992) berekenden voor Canadese ganzen de extra benodigde graastijd die daarvan het gevolg is. Nolet e.a. (2016) maakten een vergelijkbare berekening voor kolganzen. Bij meer dan 6 verstoringen per dag is een gans niet meer in staat het extra energieverbruik te compenseren. Ook Riddington e.a. (1996) tonen aan dat verstoring één van de belangrijkste factoren is in de verspreiding van brandganzen. Bélanger en Bédard (1989) vonden voor sneeuwganzen in Canada dat wanneer de verstoring 2 uur per dag overschrijdt het gemiddeld aanwezige aantal ganzen de volgende dag 50% lager is.

De volgens deze literatuur benodigde intensiteit van bejaging wordt niet behaald en kan ook niet behaald worden door grondgebruikers en jachttakhouders in Fryslân, zie het aantal uitgevoerde acties in paragraaf 4.2. Toch blijkt de effectiviteit van de verjaging in combinatie met de opvang in foerageergebieden groot te zijn, zie paragraaf 4.5. Het verschil in verstoringintensiteit binnen en buiten foerageergebieden moet volgens Kleijn e.a. (2012) voldoende groot zijn om ganzen te leren waar ze wel en niet welkom zijn. De grootte van de foerageergebieden zou volgens hen voldoende moeten zijn om de lokale ganzen van alle soorten gedurende de gehele winterperiode van voldoende voedsel te voorzien.

4.5 Effectiviteit opvang in foerageergebieden

Ganzenschade treedt voor 67 tot 74 % op binnen de aangewezen foerageergebieden. De brandgans laat zich het best laat sturen naar de foerageergebieden (73% - 83%) en grauwe gans en kolgans veel minder (50% - 71%). Het aandeel van de schade binnen foerageergebieden in relatie tot de totale schade binnen Fryslân is hoger dan tot dusver in de literatuur voor mogelijk werd gehouden.¹⁵

Geconcludeerd kan worden dat in Fryslân de effectiviteit van de opvang in foerageergebieden hoog is.

---

¹⁵ Zie o.a. Koffijberg e.a. 2017

5 BIJLAGE 5. OVERZICHT MAATWERKAFSPRAKEN WINTERGANZEN PER GEBIED

Ganzen rusten 's nachts in het algemeen op open water. Onder een belangrijke slaappleats wordt verstaan een slaappleats waar geregeld meer dan 1000 winterganzen overnachten. Acties nabij belangrijke slaappleatsen zijn alleen mogelijk als de winterganzen vertrokken zijn van de slaappleats. Om de rust van ganzen op belangrijke slaappleatsen te garanderen heeft de FBE maatwerkafspraken bevorderd. Het betreft afspraken tussen betreffende grondgebruiker, uitvoerders en TBO's over plaats, tijdstip, frequentie van afschot van winterganzen, begrenzing van foerageergebieden en evt. lokale gedragsregels. De gemaakte afspraken zijn per gebied schriftelijk vastgelegd.

De maatwerklocaties zijn geselecteerd door te kijken naar de hoogte van de ganzenschade op percelen rond Natura 2000-gebieden en belangrijke slaappleatsen buiten de begrensde foerageergebieden. Deze informatie is gecombineerd met kaartbeelden van het afschot. Waar de combinatie van deze factoren volgens de terreinbeherende organisaties in de praktijk van het faunabeheer problemen kunnen opleveren, is maatwerk wenselijk. Een overzicht van de gemaakte maatwerkafspraken staat in onderstaande tabel. De maatwerkafspraken zijn door de FBE teruggekoppeld naar de betrokkenen en naar de handhavers van FUMO en politie.

	Maatwerkgebied	TBO	WBE	Af-spraak	Afstand	Tijd	Periode
1	Alde Feanen – overkant Prinses Margriet-kanaal	IFG	De Middelsee	Ja	Raster langs polderdijk en rietoever van het kanaal	Na vertrek van slaapplaats	1 nov – 1 apr
2	Alde Feanen – Hege Warren	IFG	Drachten e.o.	Ja	150 m vanaf Geau; verplaatsen 2 hutten	Na vertrek van slaapplaats	
3	Bocht van Molkwar/Schuilenburg	SBB/IFG	De Lytse Sudwesthoeke	Ja	100 – 150 m	Na vertrek van slaapplaats	1 nov – 1 apr
4	Brandemeer	SBB	Skarsterlân	Ja	Locaties op kaart	Na vertrek van slaapplaats en tussen zonop en zononder, max. 3x/week	1 nov 2017 – 1 april
5	De Morra (west)	SBB/IFG	De Lytse Sudwesthoeke	Nee			
6	De Morra zuid / Fluessen zuid	SBB/IFG	Gaasterlân e.o.	Ja	90 m Morra, 150 m Fluezen	Na vertrek van slaapplaats	1 nov – 1 apr
7	Easterskar	IFG	Skarsterlân	Nee			
8	Grutte Brekken	IFG	Skarsterlân	Overleg	Inzet: 100-150 m	Inzet: na vertrek van slaapplaats	1 nov – 1 apr
9	Hissemar bij Aldegea	SBB	De Marren	Nee			
10	Slúshoeke (Lytse Deelen)	SBB	Utingeradeel	Ja	150-250 m	nov-feb: van zonop tot 1 uur voor zononder, mrt: van 1 uur voor zonop tot zononder en max 3x/week	1 nov 2017 – 1 april
11	Snitsemar (bij Geaupolder)	SBB	De Marren	Nee			
12	Snitsemar (Kop Bloksleat)	SBB	Skarsterlân	Ja	100 m	Na vertrek van slaapplaats	1 nov – 1 apr
13	Snitsemar (Potskar)	SBB	De Marren/De Middelsee	Ja	100 m	Na vertrek van slaapplaats	1 nov – 1 apr
14	Snitsemar (Tsjebbeolder)	SBB	De Marren	Nee			
15	Terkaplesterpuollen/Blaugerzen	SBB	Skarsterlân/Utingeradeel	Ja	100 m	Na vertrek van slaapplaats	1 nov – 1 apr
16	Van Oordt's Mersken (De Dulf)	SBB	Midden-Opsterland	Ja	200 m	na vertrek van slaapplaats en van zonop tot 1 uur voor zononder	1 nov – 1 april

17	Van Oordt's Mersken (zuid)	SBB	Utingeradeel	Ja	200 m	nov-dec : van zonop tot 1 uur voor zononder, mrt: van zonop tot zononder	1 nov – 1 apr
18	Wite en Swarte Brekken	SBB	De Marren	Nee			
19	Workumer Nieuwland (oostzijde)	SBB	De Lytse Sudwesthoeke	Ja	100 m	standaard; afstand tot slaapplaats is 650 m	1 nov – 1 apr
20	Workumer Nieuwland (zuidzijde)		De Lytse Sudwesthoeke	Nee			
21	Zandhuizerveld/Brandemeer-Zuid	SBB	Skarsterlân/ de Veenpolders	Ja	100 m	Na vertrek van slaapplaats	1 nov – 1 apr